

1 Teritorijalnu odbranu, jedinice Teritorijalne odbrane i s tim u vezi bih Vam
2 postavio par pitanja.

3 Prvo je: da li su po Ustavu i Zakonu o odbrani, po Ustavu SFRJ tadašnjem,
4 bivše federalne jedinice, odnosno federalne jedinice bivše SFRJ, imale svoje
5 vojske, svoje oružane snage? Odgovorite mi sa "da" ili "ne".

6 O: Ne.

7 P: Da li su republičke armije, vojske ili oružane snage bile jedinice
8 Teritorijalne odbrane?

9 O: Ne.

10 P: I najzad, šta su po Ustavu i Zakonu o odbrani bile jedinice
11 Teritorijalne odbrane?

12 O: Jedinice Teritorijalne odbrane činile su drugu komponentu oružanih
13 snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Prva komponenta je bila
14 JNA, druga Teritorijalna odbrana.

15 P: Hvala. Neka pitanja tokom unakrsnog ispitivanja odnosila su se na
16 ciljeve armije. Sećate li se?

17 O: Da.

18 P: Moje pitanje s tim u vezi je: šta je po Ustavu SFRJ bila osnovna
19 obaveza Jugoslovenske narodne armije?

20 O: Osnovna obaveza, ustavna, Jugoslovenske narodne armije bila je zaštita
21 teritorijalnog integritete i celokupnosti zemlje i ustavnog poretka.

22 P: Hvala. U kritičnom periodu, dakle od 1990. do 1992. godine, šta je bio
23 Veljko Kadijević?

24 O: Bio je savezni sekretar za narodnu odbranu.

25

26

27

28

29

30

1 P: S tim u vezi, da li Vam je poznato da je taj čovek kao takav, dakle
2 kao savezni sekretar za narodnu odbranu, prvi čovek oružanih snaga SFRJ u tom
3 periodu?

4 O: Tačno.

5 P: Da li se protiv njega vodi neki postupak pred ovim Tribunalom? Da li
6 Vam je poznato?

7 G. BLACK: [simultani prijevod] Prigovor, časni Sude.

8 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Trenutak.

9 G. BLACK: [simultani prijevod] Izvinjavam se što prekidam, ali primjećujem
10 da je ovo posljednje pitanje sugestivno, a mislim da se u dodatnom ispitivanju
11 nema potrebe postavljati pitanja na sugestivan način, nego je potrebno da se ona
12 postavljaju nesugestivno.

13 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Gospodine Peroviću.

14 G. PEROVIĆ: Nisam siguran da sam u stanju da sagledam u čemu se
15 sugestivnost mog pitanja ogleda. Ja sam upitao svedoka da li zna šta je bio
16 Veljko Kadijević u kritičnom periodu i s tim u vezi da li mu je poznato da li se
17 protiv tog čoveka vodi neki postupak pred ovim Sudom. To je sve.

18 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Izvinjavam se, nisam ja mislio da je
19 pitanje koje je postavljeno o postupku pred ovim Tribunalom. On je u odgovoru...
20 Vi ste rekli: "Da li znate šta je značilo što je on u svojstvu saveznog
21 sekretara za narodnu odbranu bio broj jedan u oružanim snagama SFRJ?"

22 Da bi se postavilo pitanje na nesugestivan način trebalo je da kažete: kao
23 savezni sekretar za narodnu odbranu, šta je bila njegova funkcija u SFRJ, u
24 oružanim snagama SFRJ. Onda ćete dobiti odgovor od njega. A nemojte mu već
25 davati odgovor. Da li sada vidite razliku? Da li vidite u čemu je sugestivnost?

26

27

28

29

30

1 G. PEROVIĆ: Shvatam, časni Sude, i prihvatam. Međutim, mislim da je do
2 zabune došlo i usled nepreciznog prevoda. Ja sam upravo pitao svedoka da li zna
3 šta je u periodu od 1990. do 1992. bio Veljko Kadijević i on mi je odgovorio da
4 mu je to poznato; da je bio savezni sekretar za narodnu odbranu, dakle prvi
5 čovek oružanih snaga SFRJ.

6 A moje drugo pitanje je bilo vezano za to da li mu je poznato, da li mu je
7 poznato da li se pred ovim Tribunalom vodi neki postupak protiv tog čoveka. To
8 je bilo moje pitanje. Ali to verovatno nije ušlo u zapisnik pa je zato došlo do
9 zabune.

10 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Ne vidim to u zapisniku. Možda je to
11 uzrok zabune. Gospodine Black, možete li nam pomoći?

12 G. BLACK: [simultani prijevod] Časni Sude, jedino što vidim, jedino što mi
13 pada na pamet, možda zato što dolazi do malog otklona u prevodu. Ja sam uložio
14 prigovor prije nego što sam čuo pitanje o optužnici pred ovim Sudom. Ja sam
15 prigovarao na prethodno pitanje.

16 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Da.

17 G. BLACK: [simultani prijevod] I možda je to uzrok zabune.

18 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Možda je pitanje o... možda nije bilo
19 ni prevedeno pitanje o Tribunalu, jer je uslijedio prigovor.

20 U redu, ali pitanje je bilo upućeno, prigovor je bio uložen, gospodine
21 Peroviću, ne u vezi sa onim o Tribunalu, nego prigovor je upućen na prethodno
22 pitanje. Da li vidite u čemu je sugestivnost?

23
24
25
26
27
28
29
30

1 G. PEROVIĆ: Shvatam, časni Sude, međutim moje pitanje nije bilo
2 sugestivno. Ja ponavljam, ja sam upitao svedoka da li mu je poznato šta je u
3 periodu od 1990. do 1992. bio Veljko Kadijević. I on mi je odgovorio da zna da
4 je bio savezni sekretar za narodnu odbranu. Potom sam postavio sledeće pitanje,
5 verovatno tužilac to nije čuo, možda je prečuo. Pitanje je bilo da li je svedoku
6 poznato da li se vodi neki postupak pred ovim Tribunalom protiv tog čoveka, s
7 obzirom da je bio savezni sekretar za narodnu odbranu. To su bila moja pitanja.

8 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Da razjasnimo ovo. Vi niste pitali
9 svjedoka da li je znao da je Veljko Kadijević u svojstvu saveznog sekretara
10 narodne odbrane bio broj jedan oružanih snaga SFRJ? Vi niste postavili to
11 pitanje?

12 G. PEROVIĆ: Moje pitanje je glasilo: da li zna šta je u kritičnom periodu,
13 znači od 1990. do 1992., bio Veljko Kadijević? Na kom položaju je bio? Na šta mi
14 je svedok odgovorio da je bio savezni sekretar za narodnu odbranu. To je bilo
15 moje prvo pitanje, a drugo je bilo vezano, a drugo je bilo vezano za to da li mu
16 je poznato, da li on zna da li se protiv tog čoveka, da li je pokretan neki
17 postupak pred ovim Tribunalom? To su bila moja pitanja.

18 Verovatno je nepreciznost u prevodu izazvala ovu malu konfuziju.

19 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] To je tačno, gospodine Peroviću. Ja
20 čitam ono što piše ovdje i zato sam Vas i pitao da li niste postavili ono
21 pitanje koje je ovde napisano. Ako niste postavili to pitanje, hoću da mi to
22 kažete, "Ne, nisam postavio to pitanje". I ako ga niste postavili, onda se

23
24
25
26
27
28
29
30

1 prigovor odbacuje.

2 Znam da ste ga pitali da li zna ko je bio. On je rekao: "Savezni sekretar
3 oružanih snaga".

4 Vaše sljedeće pitanje je bilo: "Hvala. Neka od pitanja koja su postavljena
5 u unakrsnom ispitivanju, odnosila su se na ciljeve vojske. Da li se sjećate
6 toga?"

7 Odgovor: "Da."

8 Pitanje: "S tim u vezi, šta je, prema Ustavu SFRJ, bila glavna obaveza
9 jugoslovenske vojske?"

10 Onda je on to objasnio. Sačekajte.

11 "U kritičnom periodu od 1990. do 1992. godine, ko je bio Veljko
12 Kadijević?"

13 "On je bio savezni sekretar narodne odbrane."

14 "Da li znate da je taj čovjek u svojstvu saveznog sekretara narodne
15 odbrane bio broj jedan u oružanim snagama SFRJ?"

16 Ja Vas pitam: je li niste postavili to pitanje?

17 G. PEROVIĆ: Ne.

18 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala, gospodine Peroviću. Onda se to
19 pitanje isključuje iz zapisnika, jer nije postavljeno, i mislim da *ipso jure*
20 otpada zajedno sa njime, odnosno iza tog pitanja i prigovor.

21 Možete nastaviti, gospodine Peroviću.

22 G. PEROVIĆ:

23 P: Sledeće pitanje je bilo, dakle vezano za položaj Veljka Kadijevića: da
24 li je Vama poznato, gospodine Periću, da li se protiv Veljka Kadijevića pred
25
26
27
28
29
30

1 ovim Sudom vodi neki postupak?

2 O: Poznato mi je iz medija da se postupak vodi protiv njega u Hrvatskoj, a
3 pred ovim Tribunalom nisam upoznat da li se...

4 P: Hvala. Bilo je pitanja tokom unakrsnog ispitivanja vezanih za blokadu
5 vojnih objekata, objekata Jugoslovenske narodne armije. I s tim u vezi tužilac
6 Vas je pitao da li su ti vojni objekti sa stanovišta hrvatskih paravojsnih snaga
7 mogli biti smatrani legitimnim ciljevima. Legitimnim za hrvatske paravojsne
8 snage, razumete moje pitanje? Sećate li se tog pitanja?

9 O: Da.

10 P: S tim u vezi, 1991. - leto i jesen 1991., radi se o tom periodu - na
11 prostoru sada već bivše Jugoslavije koja je jedina međunarodno prizna... koji je
12 jedino međunarodno priznati subjekt, koja država?

13 O: U tom periodu još uvijek je postojala međunarodno priznata
14 Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija.

15 P: Da li je u to vreme, na tom prostoru postojao još i jedan jedini
16 međunarodno priznati subjekt?

17 O: Osim te zemlje, niko.

18 P: Hvala. Na prostoru bivše Jugoslavije u istom periodu, koja je jedina
19 regularna oružana sila bila?

20 O: Jedina regularna oružana sila su bile oružane snage Socijalističke
21 Federativne Republike Jugoslavije.

22 P: Je li to Jugoslovenska narodna armija?

23 O: I Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana.

24 P: Hvala. Bilo je, između ostalog, pitanja i na temu Vašeg učešća u
25
26
27
28
29
30

1 Komisiji za utvrđivanje uzroka pada zapadne Slavonije. Sećate li se tih pitanja?

2 O: Da.

3 P: Moje pitanje s tim u vezi je: da li ste Vi kao član te Komisije, i
4 ostali članovi Komisije, kada ste donosili zaključke o kojima je ovde bilo reči,
5 da li ste znali, odnosno da li ste imali u rukama direktivu iz decembra 1994.
6 godine? To je dokument koji sam Vam prekjuče pokazao, sećate li se? Direktiva za
7 izvođenje operacije "Bljesak" od prosinca, decembra 1994. godine. Jeste li imali
8 u vidu taj dokument kad ste donosili, kao Komisija, ove zaključke?

9 O: Nije nam bio dostupan.

10 P: U svetlosti ovog dokumenta, dakle, pošto sam Vam ga prezentirao pre dva
11 dana, šta mislite o zaključcima Komisije u kojoj ste učestvovali? Da li bi taj
12 zaključak koji je Komisija donela bio isti da ste imali u vidu ovaj dokument?

13 O: Verujem da bi to izmenilo mnoge stvari, ali mi smo u Komisiji
14 prvenstveno gledali naše unutrašnje probleme i odgovornost na našem nivou, ne
15 upuštajući se šire.

16 P: Dakle, Vaš odgovor, ako ja mogu da Vas razumem dobro, a Vi me korigujete
17 ako grešim, je da bi zaključak Vaše Komisije da ste imali u vidu ovaj dokument,
18 bio drukčiji.

19 O: Tačno.

20 P: Hvala. I da završim. Tokom jučerašnjeg ispitivanja od strane mog
21 uvaženog kolege tužioca, Vama je tužilac predočio stav međunarodne zajednice.
22 Naime, rekao je da je međunarodna zajednica, ne objašnjavajući bliže šta to

23

24

25

26

27

28

29

30

1 znači, prihvatila silu u zapadnoj Slavoniji. Vi ste nam pre dva dana rekli, na
2 moje pitanje ste objasnili da ste istražiteljima Haškog tribunala u dva navrata
3 2001. godine dali izjave o zbivanjima u zapadnoj Slavoniji, o operaciji
4 "Bljesak".

5 O: Tačno.

6 P: Da li su Vam tada istražitelji Haškog tribunala saopštili ovaj stav
7 međunarodne zajednice, odnosno da li su Vam rekli da radite uzaludan posao, s
8 obzirom na ovakav stav međunarodne zajednice?

9 O: Ne.

10 P: Hvala.

11 G. PEROVIĆ: Ja sam završio sa dodatnim ispitivanjem, časni Sude. Hvala
12 Vam.

13 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Mnogo Vam hvala, gospodine Peroviću.
14 Dozvolite da se vratim na pitanje za koje sam rekao da mora da bude isključeno
15 iz zapisnika, ne samo pitanje, nego i odgovor. Na stranici 3, redak od 15 do 17,
16 to treba potpuno da se izbriše iz zapisnika. Hvala Vam.

17 Ispituje Sudsko vijeće:

18 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Svjedoče, ja imam jedno malo pitanje,
19 bolje rečeno razjašnjenje u vezi sa dokumentom koji smo vidjeli. Molim da se
20 ponovno stavi na ekran dokazni predmet 925. Hvala Vam. Dokument je na ekranu.

21 To je pismo Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu od 30. avgusta 1990.
22 tu se kaže, na engleskom: "Gospodine predsjedniče Republike, predsjednik Vlade
23 Republike Hrvatske, Franjo Gregorić". U originalu, na B/H/S-u, to ste pročitali

24

25

26

27

28

29

30

1 i onda je to nama doslovno prevedeno. Ono je upućeno, odnosno u obraćanju se
2 kaže "Gospodine predsjedniče". Da li vidite? I Vi ste to preveli. Kako ste...
3 kako ste Vi pročitali? Kako ste preveli? Kako ste Vi to preveli? To je prevedeno
4 nama kao "predsjednik", kao "predsjedniče". To "predsjedniče" je predsjednik,
5 zar ne?

6 Da li je on bio predsjednik ili premijer? Ko je bio gospodin Franjo
7 Gregurić u to vrijeme, kraj avgusta hiljadu devetsto... /u engleskom
8 transkriptu: "1991."/

9 PREVODITELJICA: Prevodilac nije čuo godinu, jer je svjedok isto nešto
10 izgovorio u istom trenutku.

11 O: Časni Sude, kod nas u terminologiji se upotrebljava predsjednik vlade,
12 a retko kad premijer. U tome je bitna razlika.

13 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala Vam. To znači da je on bio
14 predsjednik vlade, premijer, kako se obično kaže.

15 PREVODITELJICA: Prevodioci mole svjedoka da ne govori u isti mah kada i
16 sudija, jer ne možemo čuti sudiju.

17 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala Vam. To je bilo moje jedino
18 pitanje.

19 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Ja samo želim jednu temu da
20 pokrijem. Možete li mi reći, molim Vas, na dan osnivanja SAO Krajine, koje
21 teritorije, odnosno koje Republike su bile u sastavu jugoslavenske zajednice?

22 O: Bile su, časni Sude, Republika Slovenija, još uvijek, odnosno, da,
23 Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Makedonija i Crna Gora.

24 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Da li je...

25 PREVODITELJICA: /prijevod engleskog transkripta: "Mikrofon, molim."/

26 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Izvinjavam se. Hvala. Da li se ta
27 situacija nastavila sve do osnivanja RSK?

28 O: Otcepila se Slovenija; Hrvatska još nije u tom periodu, do osnivanja
29
30

1 RSK.

2 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] U vrijeme, u periodu od 1993. do
3 1994., koje zemlje su ostale u zajednici?

4 O: Časni Sude...

5 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Trebalo je da kažem koje
6 republike su ostale u sastavu zajednice?

7 O: Časni Sude, ostala je još Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i ove
8 dve pokrajine u sastavu Srbije: Vojvodina i Kosovo. Makedonija, Slovenija i
9 Hrvatska su donele odluku o otcepljenju.

10 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Dakle, JNA bi onda bila vojska,
11 odnosno armija tih teritorija koje su bile u sastavu zajednice?

12 O: Tačno.

13 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Razmislite o ovome što ću Vas
14 pitati. U svjetlu te činjenice, da li bi, da je došlo do sukoba, da li bi došlo
15 do sukoba na nekoj teritoriji sa JNA, u smislu sukoba sa nekom drugom
16 teritorijom opet u sastavu iste zajednice?

17 O: Časni Sude, malo mi je konfuzno pitanje. Misli se na ove tri
18 teritorije, tri republike koje su ostale: Srbija, Bosna i Crna Gora? Da li se
19 misli da bi došlo do sukoba sa JNA na tim teritorijama, znači bez Hrvatske,
20 Slovenije, Makedonije? Hvala.

21 PREVODITELJICA: Prevodioci nisu čuli pitanje, budući da mikrofon sudije
22 Nosworthy nije bio uključen.

23 O: Ponavljam odgovor: ustvari, pitanje, časni Sude, koje je postavljeno
24 malo mi je konfuzno. Ne znam da li se podrazumeva, znači, na ove tri republike:
25 Srbiju, Bosnu i Crnu Goru, da li bi tu došlo do sukoba sa JNA? Tako sam shvatio
26 Vaše pitanje.

27

28

29

30

1 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Da li možete da zamislite neki
2 sukob, na primjer sa Srbijom, koja će se pridružiti RSK u sukobu sa Hrvatskom,
3 imajući na umu republike koje su bile u sastavu zajednice, a koje više nisu bile
4 u sastavu Jugoslavije? Dozvolite da to kažem drugačije.

5 O: Teško je to pretpostaviti u smet... u smislu onoga šta bi bilo kad bi
6 bilo. Ja mogu imati samo svoje mišljenje o tome da li je moglo doći do sukoba.
7 JNA je još postojala kao organizacijska celina, kao oružane snage i sigurno da
8 bi jedinica svaka branila sebe u slučaju da bude napadnuta. Hvala. Tol'ko, časni
9 Sude.

10 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Vjerovatno Vam nisam pomogla, ali
11 da li su postojala zajednička nastojanja između jedinica JNA i oružanih snaga
12 Republike Srpske Krajine, odnosno da li je postojalo zajedničkih akcija,
13 zajedničkih vojnih operacija?

14 O: Časni Sude, meni koliko je poznato, povlačenjem jedinica JNA koje je
15 okončano do 30. juna 1992. na tom prostoru, osim malobrojnih starešina, oficira
16 iz te vojske, sastava jedinica drugih JNA na tom prostoru nije bilo. Bile su
17 samo starešine, oficiri, rodom iz Republike Srpske Krajine, i to vrlo mali broj.

18 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] U redu. Hvala Vam.

19 O: Hvala.

20 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Gospodine Periću, juče kada su Vam
21 postavljena pitanja od strane tužioca, rekli ste sljedeće: da ste stupili u TO
22 SAO Krajine 1. aprila 1992. Da li se toga sjećate? A takođe ste rekli da ste
23 stupili u SVK u decembru 1992. i da ste bili pripadnik SVK do 1995. Sjećate li
24 se toga? Nadalje ste rekli, dok ste bili pripadnik TO-a i SVK, Vi ste ostali
25 isto tako i pripadnik JNA i primali platu od JNA, a nakon toga Vojske

26

27

28

29

30

1 Jugoslavije. Sjećate li se toga?

2 O: Časni Sude, tačno je. Rekô sam to.

3 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Moje pitanje je sljedeće: da li je bilo
4 drugih vojnika JNA koji su stupili TO SAO Krajine kao Vi i isto tako SVK kao Vi
5 i ostali članovi JNA i nastavili da primaju platu od JNA?

6 O: Časni Sude, redovnih vojnika iz JNA, dakle ne profesionalaca, vojnika
7 na odsluženju vojnog roka u Srpskoj vojsci Krajine nije bilo. Bio je vrlo mali
8 kontigent aktivnog sastava starešinskog, oficira i podoficira, koji su rodом iz
9 Krajine i koji su tražili dobrovoljno da se iz JNA upute u Srpsku vojsku
10 Krajine. Među tim sam ja. Niko mi nije naređivô da idem. Ja sam tražio sam, jer
11 sam osećao potrebu da kao profesionalac budem sa svojim narodom.

12 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala Vam na tom objašnjenju. Da li
13 biste malo bliže sad odgovorili na moje pitanje. Naprosto mi recite da li je
14 bilo i drugih ljudi, drugih vojnika koji su bili u istom položaju kao i Vi, koji
15 su stupili u TO SAO Krajine i SVK, ali su ostali pripadnici JNA i nastavili da
16 primaju platu od JNA, odnosno kasnije od Vojske Jugoslavije? Vi biste trebali da
17 kažete: "Da, bilo ih je" ili "Ne, nije bilo" ili "Ne znam".

18 O: Bilo ih je, na prste se može izbrojati, koji nisu rodом iz Krajine,
19 časni Sude, koji su kao dobrovoljci zajedno sa nama došli tamo. Možda, ja ne
20 verujem da je bilo možda ni deset, koji nisu rodом sa područja Krajine, ali su
21 tražili da idu kao dobrovoljci. I oni su dolazili na šest meseci, bili šest
22 meseci i odlazili su nazad u svoje sastave u Srbiju i šta ja znam. Ograničeno
23 vreme su bili.

24 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] U redu. Da onda vidimo onda šta je sa
25
26
27
28
29
30

1 tih nekoliko što se mogu na prste prebrojiti. Dok su oni bili u Krajini u tom
2 periodu od šest mjeseci, da li su dobivali platu od JNA? To je pitanje. Dakle,
3 O: Časni Sude, jest.

4 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] U redu. A to su ljudi koji nisu rodom
5 iz SAO Krajine. A šta je sa onima koji su bili iz SAO Krajine i koji su bili u
6 istom položaju kao i Vi? Da li je bio ijedan od njih koji je stupio u TO SAO
7 Krajine, kasnije u SVK, ali je ostao pripadnik JNA i nastavio da prima platu od
8 JNA?

9 O: Pa, uglavnom su primali platu iz JNA, časni Sude.

10 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Dok su bili pripadnici TO-a SAO Krajine
11 i dok su bili pripadnici SVK?

12 O: Jeste.

13 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala Vam mnogo, gospodine Periću.

14 To je sve što sam od Vas želio da čujem.

15 Da li ima pitanja koja proizlaze od pitanja koje je postavilo Vijeće?

16 Gospodine Peroviću?

17 G. PEROVIĆ: Ne, časni Sude, hvala Vam.

18 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala Vam. Gospodine Black?

19 G. BLACK: [simultani prijevod] Da, časni Sude, samo jedno ili dva pitanja
20 o datumima koje proizlaze iz pitanja sutkinje Nosworthy.

21 Dalje unakrsno ispituje g. Black: [simultani prijevod]

22 P: Gospodine Periću, samo jedno ili dva pitanja i mislim da ne bi trebalo
23 dugo da traje.

24 Da li je tačno da je Hrvatska objavila nezavisnost 25. juna 1991.? Da li
25 je to datum kada - To je, dakle, datum kada je Hrvatska proglasila svoju

26

27

28

29

30

1 nezavisnost, zar ne?

2 O: Iskreno da Vam kažem, ja znam da je postojala neka deklaracija, ali da
3 li je to o nezavisnosti. Ja mislim da je ona kasnije nezavisnost, negde koncem
4 1991. u desetom, jedanaestom mesecu, ali sumnjam da je bilo 25. juna. Nisam, ne
5 bi' Vam mogô to odgovorit' tačno.

6 P: Da li treba da shvatim da Vi ustvari ne znate da li je Hrvatska
7 objavila nezavisnost, proglasila nezavisnost u junu 1991. ili ne? Dakle, tako bi
8 se moglo reći. Ako nisam u pravu, onda me ispravite.

9 O: Ja znam da je nezavisnost proglasila Slovenija, a za Hrvatsku nisam
10 siguran da li je u junu. Nisam siguran.

11 P: U redu. Da li ste znali da je 8. oktobra 1991. Hrvatska prekinula svoje
12 odnose sa Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom? Da li ste znali
13 da se to dogodilo 8. oktobra 1991.?

14 O: I to, iskreno, datume ne znam, ali ja znam da je ona prekinula odnose,
15 čim je došô HDZ na vlast. Ne znam, ne znam datume. Ne mogu Vam reći. Oprostite.
16 To je sfera politike. Mene te baš tol'ko nije interesovalo.

17 P: U redu. Sasvim je u redu ako ne znate datume i to je normalno. No, Vi
18 se vjerovatno sjećate da je 19. decembra 1991. proglašena RSK. Toga se
19 vjerovatno sjećate, zar ne?

20 O: Sjećam se.

21 G. BLACK: [simultani prijevod] Hvala, to je sve što sam imao da pitam.

22 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala Vam, gospodine Black.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 ne bude tada onda neće imati vremena da se odmori. Mislili smo da to moramo da
2 sinkronizujemo sa predmetom *Milutinović*, tako da ona može da dobije priliku za
3 odmor.

4 G. MILOVANČEVIĆ: /nečujno/... sam Vam zahvalan na ovom objašnjenju. Mi
5 nismo bili radoznali, niti smo tražili objašnjenje od Veća. Samo smo razmišljali
6 o tome da li je ona naša prethodna obaveza od 25-og pomenjena. Samo u tom smislu
7 smo pokušavali da dođemo do podatka. Hvala Vam najlepše, u svakom slučaju.
8 Hvala.

9 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] To je u redu. Hvala Vam, gospodine
10 Milovančeviću. Upravo je onako kako sam objasnio.

11 Molim sada sljedeći svjedok, gospodine Milovančeviću.

12 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala, časni Sude. Odbrana moli da se u sudnicu uvede
13 sledeći svedok Odbrane. To je gospodin Branko Popović.

14 [Raspravno vijeće i sudski službenik se savjetuju]

15 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Izgleda da ga moramo negdje iz velike
16 dubine iskopati, ovoga svjedoka.

17 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, pošto nije pod zaštitnim merama, ja se nadam
18 da će ga lako naći. Mi čekamo, časni Sude, svaku Vašu odluku ćemo prihvatiti. Da
19 li da pomeramo pauzu ili ne, sad Vi procenite. U svakom slučaju, hvala Vam.

20 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Očito ga dovode, a vjerovatno je
21 planiran za petnaest do četiri, pa ga sad treba odnekud iščupati.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, izgleda realno da je procena bila da bi on
2 mogao od druge sedmice da nastupi. Mi smo u nastavku današnjeg suđenja sa
3 dodatnim ispitivanjem bili efikasni, pa izgleda je to razlog za njegovo malo
4 kašnjenje. Inače smo predvideli da danas nastavimo sa... Ja pretpostavljam da je
5 to razlog.

6 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Naravno, no da li je on ovdje? Pa, onda
7 ćemo ga sačekati.

8 Doista se čini da ga moramo negdje daleko tražiti. Mislim da treba da
9 imamo pauzu. Nisam sasvim siguran kada da nastavimo, zato što ne može niko da
10 predvidi kada će doći. Predlažem da malo protegnemo noge i da ostanemo u blizini
11 svojih kancelarija kako bismo mogli dobiti informaciju kada će se svjedok
12 pojaviti.

13 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prijevod] Ustanite molim.

14 ... Početak pauze u 15.10h

15 ... Sjednica nastavljena u 16.10h

16 [Svjedok je ušao u sudnicu]

17 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prijevod] Molim, ustanite.

18 Izvolite sjesti.

19 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Žalim zbog ovog zakašnjenja. To je
20 nešto što potpada pod Murphyjev zakon i žao mi je.

21 Molim da svjedok da svečanu izjavu.

22 SVJEDOK: Časni Sude, svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, cijelu
23 istinu i ništa osim istine.

24 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala Vam. Možete sjesti.

25 Gospodine Milovančeviću, uzmite reč.

26 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala, časni Sude.

27 SVJEDOK: BRANKO POPOVIĆ

28

29

30

1 Ispituje g. Milovančević:
2 P: Dobar dan, gospodine.
3 O: Dobar dan.
4 P: U ime tima Odbrane, ja ću, kao branilac gospodina Martića, danas voditi
5 Vaše glavno ispitivanje.
6 Pre nego što počnemo sa tim poslom zamolio bih Vas da između mojih pitanja
7 i Vaših odgovora pravimo pauzu kako bi prevodilačka služba mogla da obavi svoj
8 posao. Molim Vas da se ne preklapamo. Ova molba važi podjednako za mene, kao
9 obaveza, a isti način i za Vas. Hvala Vam unapred.
10 O: U redu.
11 P: Molim Vas, hoćete li nam se predstaviti? Hoćete li nam reći Vaše ime i
12 prezime?
13 O: Ja sam Branko Popović iz Šibenika. Rođen sa k... 1. januara 1939.
14 godine u Bogatiću, opština Drniš...
15 P: Hvala, hvala.
16 O: ... Republika Hrvatska.
17 P: Poštedeli ste me obaveze da postavim nekoliko sledećih pitanja. Dali
18 ste Vaše lične podatke. Hvala Vam. Možete li nam reći šta ste po nacionalnosti,
19 gospodine Popović?
20 O: Po nacionalnosti sam Srbin.
21 P: Po veroispovesti?
22 O: Pravoslavac.
23 P: Hvala Vam. Rekli ste da ste rođeni u mestu u opštini Drniš. Možete li
24 nam reći gde ste učili osmogodišnju i srednju školu i da li ste studirali?
25 O: Tri razreda osnovne škole završio sam u rodnom Bogatiću. Zatim sam
26 nastavio školovanje u Beogradu, gde sam otišao kod svoga strica. Tamo sam
27 završio četvrti razred osnovne škole i četiri razreda gimnazije, takozvanu malu
28 maturu.
29 1954. godine se vraćam u Knin gde nastavljam školovanje u kninskoj
30

1 gimnaziju i tu završavam još četiri razreda gimnazije, takozvanu veliku maturu.

2 Nakon toga, 1958. odlazim ponovo u Beograd i upisujem se na prava. Pravni
3 fakultet završavam 1963., u novembru 1963. godine na takozvanom pravosudnom
4 smeru.

5 P: Hvala Vam. Da li nam možete reći kada ste se zaposlili i gde ste počeli
6 sa radom?

7 O: Svoju pravničku karijeru i prvi posao dobio sam u Šibeniku gde sam se
8 vratio iz Beograda i to je bilo 1. februara 1966. godine.

9 U... zaposlio sam se u Tvornicu elektroda i ferolegura u Šibeniku - to je
10 jedno industrijsko preduzeće - ali sam odmah nakon dva meseca prešao u Jadransku
11 banku, Šibenik. Tu sam bio pripravnik, pravnik-pripravnik, da bi posle izvesnog
12 vremena postao pravni referent, a iza toga postao šef pravne službe koju sam sâm
13 formirao, jer sam u početku bio jedini redovno diplomirani stručnjak u banci
14 koja je bila u osnivanju.

15 P: Hvala Vam. Možete li nam reći do kada ste ostali u Jadranskoj banci u
16 Šibeniku?

17 O: U Jadranskoj banci u Šibeniku ostao sam sve do 31. marta 1991. godine.
18 Dakle, preko 20 godina sam radio u toj banci, ali nisam otišao svojom voljom, je
19 l', normalno.

20 P: Hvala Vam. O tome ćemo nešto kasnije, gospodine Popoviću.

21 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, pošto je svedok ceo radni vek proveo u
22 Šibeniku, radi Vaše lakše orijentacije uputio bih Vas na strane 30 i 31 atlasa.
23 Šibenik se nalazi u kva...kvadrantu B2. Dakle, to je mesto jugoistočno od...
24 jugozapadno od Knina i Drniša, otprilike na sredini između Zadra i Splita.

25 P: Dakle, do kraja marta 1991. godine, ostali ste na poslu pravnika u
26 Šibeniku, u pomenutoj Jadranskoj banci. Da li ste za sve to vreme i živeli u
27 Šibeniku?

28 O: Da. Živeo sam čitavo vreme. I tu sam se i oženio i dobi dve kćerke;
29 1968. Natašu i 1972. Branku.

30

1 P: Da li ste u Šibeniku imali stan?

2 O: Da, imao sam. Odmah po dolasku, nakon godinu dana dobio sam stan, jer
3 sam kao stručnjak bio potreban.

4 P: Hvala Vam. Pored ovog posla pravnika, dakle pored Vašeg radnog odnosa,
5 da li ste obavljali još neke poslove ili društvene aktivnosti u tom periodu od
6 1966. do 1991.?

7 O: Pa, izvesno vreme, nekoliko godina, nisam se bavio nikakvim radom,
8 društvenim i političkim, jer nisam bio član te partije, vladajuće, ali od 1971.
9 godine bavio... počeo sam se baviti društvenim radom koji se sastojao u
10 osnivanju jednog srpskog kulturnog društva koje se zvalo *Prosvjeta*. To je bilo
11 negde početkom 1971. godine u...

12 P: Možete li nam, oprostite što Vas prekidam, možete li nam kratko reći da
13 li ste to društvo osnovali i koliko je ono postojalo?

14 O: To društvo smo osnovali negde oko, mislim da je to bilo 16. juna 1971.
15 godine u Šibeniku. Ja sam isto bio član tog glavnog odbora tog društva koje je
16 imalo sedište u Zagrebu. A na teritoriji čitave Hrvatske, po gradovima, osnivani
17 su takozvani pod-odbori tog društva. To je društvo bilo centralizovano sa tim
18 ograncima...

19 P: Hvala Vam.

20 O: ... na terenu.

21 P: Hvala Vam. Možete li nam, vrlo kratko, reći šta je bio predmet rada tog
22 društva, ako se tako može reći ili, cilj tog društva?

23 O: Cilj i... tog društva bilo je da se afirmiše kultura i tradicija
24 srpskog naroda u Hrvatskoj i da, ovaj, Srbi koji do tada nisu imali nikakvih
25 kulturnih institucija u Hrvatskoj, jer su sva društva i njihova imovina uništeni
26 u toku 2. svjetskog rata, a i nacionalizacijom je naknadno država uzela sve
27 institucije zgrade srpskih škola, raznih izdavačkih kuća, štamparskih preduzeća

28

29

30

1 i druge imovine koju su Srbi imali u vreme Kraljevine Jugoslavije.

2 Potrebno je naglasiti da je ovo društvo nastalo u doba takozvanog masovnog
3 pokreta...

4 P: Hvala Vam.

5 O: ... u Hrvatskoj.

6 P: Hvala Vam. Niste mi još odgovorili na pitanje šta je bila, šta je bio
7 cilj društva? Ili smatrate da već jeste rekli?

8 O: Ne. Još bih mogao dodati da je cilj društva bilo, ovaj, negovanje
9 tradicije srpskog naroda i razvijanje kulturnih sadržaja; negovanje ćirilice kao
10 nacionalnog pisma Srba u Hrvatskoj, koje je bilo potpuno potisnuto, u upotrebi
11 takoreći nije ni postojalo; zatim borba za srpske institucije u Hrvatskoj, kojih
12 tako reći uopšte nije kulturnih...kulturne i prosvetne institucije.

13 P: Hvala Vam. Koliko dugo je to društvo postojalo? Do kada?

14 O: To društvo je vrlo kratko postojalo, jer...jer je država i državna
15 vlast i partijska vlast koja je tada bila dominantna u Socijalističkoj Republici
16 Hrvatskoj, ubrzo za... vodeći borbu protiv hrvatskog masovnog pokreta u
17 Hrvatskoj i protiv hrvatskog nacionalizma koji je tada došao do izražaja,
18 zabranila rad Matice Hrvatske, kao hrvatske jedne najveće, ovaj, kulturne
19 institucije, a ujedno je onda i nas počistila - takoreći ni krive ni dužne, je
20 l' - da bi se uspostavila neka simetrija.

21 P: Hvala Vam. Dovoljno je.

22 O: To je...

23 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Oprostite. Dozvolite da prekinem.

24 Pitanje je bilo koliko dugo je postojalo to Vaše društvo. Možete li nam reći
25 godinu, mjesec, datum, kada je ono raspušteno?

26 SVJEDOK: Časni Sude, da. Ono je *de facto* prestalo sa radom odma' nakon
27 možda jedno šest meseci, koliko je trajala ta rasprava i taj postupak osnivanja,
28 a da bi formalno bilo ukinuto dekretom Ministarstva unutrašnjih poslova
29 Hrvatske, zbog navodnog prestanka rada. To je bilo nešto kasnije možda. Ne bi'
30 se mogao sjetiti kad je taj dekret donesen.

1 G. MILOVANČEVIĆ: Prekinuću Vas u ovom trenutku. Da li je to bilo 1971. ili
2 nešto kasnije, sećate li se?

3 O: Ne, ne. Bilo je nešto kasnije. Pošto smo mi prestali sa radom, mi nismo
4 dalje ni mogli uticati na tok tih događaja.

5 P: Hvala Vam.

6 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, da li mislite da je potrebno u vezi s ovim
7 još neko pitanje postaviti? Ja mislim da je svjedok odgovorio na pitanje, osim
8 ako Vi nemate neko dopunsko pitanje?

9 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Evo šta ne shvatam. U posljednjem
10 pitanju gdje se kaže: "Ne, to je bilo nešto kasnije". Ja sam mislio da je rekao
11 da je postojalo šest mjeseci.

12 Ako je osnovano kao što je svjedok ranije rekao, u junu 1971. godine, onda
13 je do decembra 1971. godine trebalo da prestane postojati. Nisam siguran šta se
14 desilo. "To je bilo nešto kasnije." Šta se desilo? Ne znam da li je dekret
15 Ministarstva unutrašnjih poslova došao nešto kasnije, jer svjedok kaže da je
16 razlog za izdavanje dekreta bio to što društvo više nije postojalo, nije
17 djelovalo, tako da me to zbunjuje.

18 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, hvala Vam na ovoj sugestiji i na ovom
19 pitanju.

20 P: Gospodine svedoče, Vi kažete osnovali ste srpsko prosvetno, kulturno-
21 prosvetno društvo Prosveta i kažete postojali ste nekoliko meseci. U kakvim
22 okolnostima se odvijao rad tog društva, vrlo kratko, u tih nekoliko meseci?

23 O: Treba razumeti - Časni Sude, treba razumeti da je društvo osnovano u
24 vremenu kada je u Hrvatskoj počeo takozvani populistički taj masovni pokret koji
25 je imao separatistički karakter i koji je pokrenuo postupak za reviziju saveznog
26

27

28

29

30

1 ustava i Ustava Socijalističke Republike Hrvatske za odvajanje Hrvatske od
2 Jugoslavije.

3 To je vreme kada se provodila ustavna reforma i tu hrvatski nacionalisti
4 su -

5 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Zaustaviću Vas ovdje. Mogu li da Vas
6 zamolim, pošto nemamo mnogo vremena, zamoliću Vas da pažljivo saslušate pitanje
7 koje Vam je postavljeno i pokušajte odgovoriti na to pitanje što je moguće kraće
8 i sažetije.

9 Pitanje je: koje su bile aktivnosti u tom vremenskom periodu, a Vi nam
10 pričate o tome šta je u to vrijeme prevladavalo, u vrijeme postojanja tog
11 pokreta. Saslušajte pitanje. Recite nam koje su bile aktivnosti Vašeg pokreta u
12 to vrijeme.

13 SVJEDOK: Pa, časni Sude, u početku, u samom početku nakon osnivanja
14 društva mi smo organizovali nekoliko...nekoliko seminara o srpskom jeziku na
15 kome su predavali eminentni lingvisti srpskog jezika iz...iz Beograda.

16 Zatim smo organizovali nekoliko manifestacija sa pesnicima iz... pesnicima
17 iz Srbije koji su trebali da dođu u Dalmaciju da održe nekoliko književnih
18 več...večeri. Tako smo organizovali posetu književnoj... pesnika iz Srbije u
19 Zadru, gde je trebalo da se održi književno veče. Međutim, vlasti grada Zadra
20 nisu dozvolile da se ta veče održi u zat... u domu kulture, gde je to bilo
21 predviđeno, i onda smo mi pesnike odveli pod... u okolinu mesta Benkovac koje se
22 nalazi u okolini Zadra, odnosno tačnije u jedno selo Islam Grčki i pod vedrim

23
24
25
26
27
28
29
30

1 nebom održali miting poezije gde se skupilo preko 15.000 ljudi.

2 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala Vam, svedoče.

3 P: Znači to je bio jedan kulturni događaj? Može li se tako reći?

4 O: Jeste.

5 P: Da li je bilo još takvih aktivnosti, pitanje je bilo. I, šta je dovelo,
6 Vi kažete: "Prestali smo posle šest meseci da radimo"? Zašto ste prestali da
7 radimo? To nam kratko recite ako možete.

8 I samo još jednu napomenu ću Vam dati. Ovde prevodilačka služba
9 funkcioniše perfektno. Vi ne govorite brzo i ne morate pravite pauze u
10 odgovorima. Slobodno pričajte Vašim prirodnim govorom. Oprostite ako sam Vaše
11 zastajkivanje pogrešno razumeo.

12 O: Da. Naš... treba naglasiti da je naš rad odvijao se u vrlo teškim
13 uslovima, pod stalnom prismotrom policije. Naši aktivisti su proganjali, da
14 tako... i privođeni. Neki su čak i privođeni u policiju na takozvane
15 informativne razgovore.

16 P: Hvala Vam. Ovde ću Vas pitati da li je takvo odnošenje prema članstvu u
17 tom kulturnom društvu dovelo do zamiranja rada? Da li se tako može reći?

18 O: Pa može. To je stvarno istina, jer ljudi -

19 P: Hvala Vam. Dovoljno je. Da li je nakon toga zbog zamiranja rada SUP,
20 Ministarstvo unutrašnjih poslova, donelo onu odluku da zbog prestanka rada
21 društvo prestaje da postoji? Jeste li nam to rekli u prethodnom odgovoru?

22 O: Da. Da.

23 P: Hvala Vam. Nakon te 1971. godine u kojoj ste imali tu delatnost na
24 osnivanju kulturno-prosvetnog društva *Prosveta*, da li ste se do 1991. godine
25 bavili sličnim radom?

26 O: Pa, do 1989. može se... 1989. da. Nisam se bavio nikakvim ni političkim

27

28

29

30

1 ni drugim.

2 P: Hvala Vam. Kažete 25 godina ste radili kao pravnik u banci, dugo godina
3 kao direktor kao pravne službe, i da se od 1971. do 1989. niste bavili nikakvim
4 drugim društvenim aktivnostima, da ih tako nazovemo, osim rada na poslu. Šta se
5 dešava 1989. godine?

6 O: 1989. godine se ponovo pokreće -

7 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Oprostite, gospodine Milovančeviću.
8 Rekao je političke ili druge aktivnosti, barem takav je bio prevod.

9 G. MILOVANČEVIĆ: U pravu ste, časni Sude. To sam imô u vidu. Nisam mislio
10 da pogrešno interpretiram izjavu. Samo sam pokušao da skratim, da ubrzam odgovor
11 i da dobijem u vremenu.

12 P: Molim Vas, gospodine svedoče, ako u bilo kom smislu pogrešno predstavim
13 Vaš prethodni odgovor, upozorite me na to. To se podrazumeva. Pretpostavljam da
14 to znate i kao pravnik. Da li ste, dakle, do 1989. imali neke slične aktivnosti,
15 nakon prestanka tih aktivnosti u 1971.?

16 O: Pa, krajem, u drugoj polovini 1989. godine u Hrvatskoj je organizovana
17 proslava 600 godina kosovske bitke u kojoj su pod... to je bilo pod
18 pokroviteljstvom Hrvatskog sabora i srpski intelektualci u Dalmaciji su u to
19 vreme pokrenuli jednu inicijativu za osnivanje srpskog kulturnog društva Zora
20 u... sa sedištem u Kninu. Oni su istovremeno sa tom proslavom
21 održavali...održali jednu svoju skupštinu, osnivačku, na... Baš, to je bilo 8.
22 juna 1989. godine u mestu Kistanje pored manastira Krka gde se odvijala ta
23 proslava u kojoj je -

24 P: Hvala Vam, hvala Vam. Dakle, na toj proslavi održana je i... došlo je
25 do pokušaja osnivanja kulturnog društva Zora. Jesam li Vas dobro razumeo?

26 O: Jeste. Srpskog kulturno društvo Zora.

27 P: Jeste. Da li je to srpsko kulturno društvo Zora tada osnovano i šta se

28

29

30

1 desilo? Možete li nam kratko reći?

2 O: PolICIJA je u... rasturila, ovaj, taj skup, jer, navodno, da nije bio
3 prijavljen, i posle izvesnog vremena pohapsila te aktere, tog, te osnivačke
4 skupštine, među kojima je bio i predsjednik društva Jovan Opačić.

5 P: Hvala Vam. Ovde ću Vas - Oprostite, kad Vas prekidam ja to činim kako
6 bih vodio Vaše ispitivanje. Da li je došlo do nekog postupka prema gospodinu
7 Opačiću?

8 O: Protiv Jovana Opačića vođen je u Š... vođen je postupak, krivični
9 postupak, u Šibeniku. On je odmah nakon, mislim da je to bilo u novembru, u
10 njegovom rodnom Plavnom uhapšen i odveden u šibenski zatvor ...

11 P: Mogu li Vas...

12 O: ... i protiv njega je vođen krivični postupak. Oko... preko 25 advokata
13 iz čitave Jugoslavije da je učestvovalo u njegovoj odbrani, jer je taj događaj
14 bio, izazvao veliku pažnju jugoslovenske javnosti ta...

15 P: Možete...

16 O: ... I on je na kraju oslobođen krivične odgovornosti pošto stvarno je
17 napravio samo neke verbalne delikte po mišljenju.

18 P: Hvala Vam. U toj 1989. godini da li dolazi do nekih političkih promena
19 na teritoriji tadašnje jugoslovenske Republike Hrvatske?

20 O: Došlo je do velikih i dramatičnih promena sa najavom uvođenja
21 partijskog pluralizma, višepartijskog sistema. U Hrvatskoj je došlo do, može se
22 reći do eksplozije tog nacionalizma, jer su hrvatske nacionalističke snage
23 shvatile da je došlo vreme da se ponovo pokuša ono što je 1971. godine pokušano,
24 a nije uspelo.

25 P: Možete li nam, možete li nam, gospodine Popoviću, reći šta je bila
26 suština ili srž tog pokušaja?

27 O: Pa suština tog pokušaja bilo je, ovaj, odvajanje, otcepljenje Hrvatske
28 od Jugoslavije i...

29 P: Hvala, hvala Vam.

30 O: ... i formiranje nezavisne hrvatske države.

1 P: Hvala. Da li se u to vreme Vi uključujete u neku političku aktivnosti i
2 sa kim to činite, ako je odgovor pozitivan?

3 O: Da. Ja se uključujem u političku aktivnost kao član inicijativnog
4 odbora za osnivanje Srpske demokratske stranke. Kao dugogodišnji prijatelj
5 šibenskog doktora, doktora Jovana Raškovića i još nekoliko intelektualaca iz
6 Dalmacije, mi smo pokrenuli inicijativu za osnivanje Srpske demokratske stranke.

7 P: Hvala Vam. Pre nego što budemo porazgovarali o tom osnivanju SDS-a,
8 pitaću Vas nešto vezano za gospodina Raškovića. Ko je gospodin Jovan Rašković?
9 Rekli ste da je to Vaš prijatelj, da ga dugo godina znate. Možete li nam reći ko
10 je bio taj čovek?

11 O: Odma' po dolasku u Šibenik brzo sam upoznao doktora Jovana Raškovića,
12 jer je on isto poreklom iz moga kraja od... iz Kninske krajine i bio je
13 eminentni lekar i intelektualac *par excellence*. Bio organizator mnogih
14 simpozijuma o psihijatriji. Recimo, bio je organizator simpozijuma u anti... u
15 antipsihijatriji u Opatiji, svetskog ranga, a ujedno je bio i učesnik mnogih
16 svetskih kongresa. Tako da bi se moglo reći da je on bio jedan
17 int...intelektualac koji je potpuno bio u rangu jednih intelektualaca evropskih,
18 kao što je Eric Fromme, Habermas i Sartre. I ne bi se, mislim, ništa postideo.

19 I zapravo, s njima je vodio i korespondenciju, tako da je policija, kad je
20 pretresala njegov stan našla tu korespondenciju koju je on vodio sa ovim
21 evropskim intelektualcima, to ćemo posle videti.

22 P: Hvala Vam. Vi kažete...

23 O: Bio je omiljen. Da kažem još i to da je bio vrlo omiljen u narodu, vrlo
24 popularan. I bio je jedan od velikih ljudi, jer je bio pristupačan svakom
25 čoveku. I nema porodice u Šibeniku i okolini, a i šire, koja nije koristila

26

27

28

29

30

1 njegove uka... njegove usluge, jednog vrsnog lekara, koji je bio neurolog i
2 psihijatar i antro... On se bavio i antropologijom još.

3 P: Hvala Vam. Gospodine Popoviću, izneli ste nam puno detalja o gospodinu
4 Raškoviću. Od kada ste Vi sa njim u poznanstvu i kako se mogu opisati Vaši
5 uzajamni odnosi?

6 O: Pa, ja sam odmah nakon dolaska u Šibenik s... preko moje supruge koja
7 je rođena Šibenka, profesor engleskog jezika, upoznao to društvo koje... oko
8 Raškovića i tako, meni je imponovalo da se družim sa tako jednim vrsnim
9 intelektualcem. I tako sam ja ušao, preko moje supruge i njenih prijatelja, u
10 kontakt sa profesorom i čitavo vreme do... moga boravka u Šibeniku ja sam se
11 intimno družio sa njim. Bio sam njegov porodični prijatelj.

12 P: Hvala Vam. Gospodine, akademika Raškovića opisali ste kao evropskog
13 intelektualca. Da li se za njegovo ime i njegov rad mogu vezati strogost,
14 mržnja, arogancija, netolerancija?

15 O: Ne, baš naprotiv. To je bio čovek jedne blage naravi, hu...humanista,
16 veliki humanista, koji se uključio u politiku baš zbog toga što je video patnje
17 i muke tog naroda koga je taj rigidni fašisoidni režim počeo, još od 1971.
18 godine, počeo proganjati, a sada je ponovo, 1990. nastavio tu agresiju. Tako da
19 su mnogi ljudi tražili zaštitu, ustvari, sklanjajući se na psihijatrijsko
20 odelenje Jovana Raškovića od progona, od progona sa radnog mesta. Treba reći da
21 je to masovno bilo, masovna pojava otpuštanja radnika...

22 P: Hvala Vam. O tome ćemo ...

23 O: ... sa posla.

24 P: ... nešto kasnije. Hvala Vam. Molim Vas, do kada ste se Vi družili sa
25 gospodinom Raškovićem? Do kada ste bili prijatelji?

26 O: Pa do, može se reći da sam se družio s njim sve do njegove smrti 28.
27 jula 1992. godine.

28 P: Hvala Vam. Rekli ste malopre u jednom od odgovora da je došlo do pojave
29 pluralizma, političkog pluralizma u Hrvatskoj, do pojave osnivanja više

30

1 političkih stranaka, i da ste Vi, sa gospodinom Raškovićem i još nekim Vašim
2 prijateljima počeli da razmišljate o političkom delovanju i osnivanju Srpske
3 demokratske stranke. Interesuje me da li možete da nam kažete u kom je to
4 periodu vremena bilo? U kom periodu u osamdeset, u 1989. godini? Da li to možete
5 opredeliti?

6 O: Da. Inicijativa za osnivanje stranke počela je baš u vreme te velike
7 proslave i zbog ovih incidenata o kojima smo malopre govorili. I mogô bi se samo
8 setiti datuma, mislim da je to bio 9. novembar 1989. godine, kada je kod mene u
9 Šibenik došao Bogoljub Popović, penzionisani pukovnik JNA, u vezi davanja imena
10 stranci koju mislimo osnovati. I onda smo...

11 P: Oprostite, mogu li Vas prekinuti? Kažete: "Kod mene je došao Bogoljub
12 Popović." Jeste li Vi bili sami i kako ste zapamtili taj dan? Sećate se datuma
13 iz 1989. godine, gospodine Popoviću.

14 O: Pa, taj sam dan zapamtio zato što je odmah nakon toga 9. novembra
15 1989., nakon, dva dana iza toga, u stan Jovana Raškovića u Šibeniku banulo osam
16 agenata tajne, hrvatske policije, službe i čita... i izvršilo, sa nalogom,
17 navodno za pretres stana, zato što postoje osnovi sumnje da je on vođa četničke
18 terorističke organizacije. Što je bilo van svake pameti, naravno.

19 Oni su čitav dan pretresali njegov stan i njegovu vikendicu u Primoštenu,
20 kuću za odmor, da. I baš sam ja imao običaj da svako veče izađem u šetnju na tu
21 šibensku poljanu gde smo šetali svako veče, i njega nije bilo čitav dan. Onda je
22 on oko 8 sati uveče došao. Video sam da je strašno iscrpljen i on nam je rekao
23 šta mu se dogodilo i da ništa nisu našli. Oduzeli su mu čak i štedne knjižice i
24 šta ti ja znam. Našli su ova pisma Habermasa, Frommea...

25 P: To su, oprostite...

26 O: ... i onda su ga vodili na informativne razgovore u zgradu Okružnog
27 suda u Šibeniku. Istu stvar su učinili i sa ovim pukovnikom Bogoljubom
28 Popovićem, koji je boravio kod nas u poseti, s tim što su njega malo duže, oko
29
30

1 16, mislim, sati maltretirali. Dok on nije zatražio advokata i onda su ga
2 pustili. Naravno, nije bilo pokretanja nikakvog postupka, jer nije bilo nikakve
3 osnove sumnje, niti bilo kakvih dokaza da su oni vođe nekakve or... četničke
4 organizacije.

5 Što je bilo vrlo, u tom, u toj retorici i hrvatskih političara i stranaka,
6 taj izraz "četnička" za sve Srbe, mislim, uobičajen izraz. Čak i danas, evo, u
7 današnjem, u današnjoj retorici na hrvatskim medijama i skupovima, taj se pojam
8 upotrebljava za sve Srbe.

9 P: Hvala Vam. Dakle, zapamtili ste taj početak novembra, da li dobro
10 zaključujem, po tom drastičnom postupku, pretresu stana gospodina Raškovića i
11 pretresu i privođenju ovog drugog Vašeg prijatelja sa kojim ste se sastali? Da
12 li sam u pravu?

13 O: Da.

14 P: Da li ste, možete li nam reći gospodine Popoviću, Vi uprkos takvog
15 postupka policije, tajne, nastavili sa Vašim aktivnostima i kako se sve to
16 završilo? Možete li nam to ukratko reći?

17 O: Pa, ovo nije... ovo je, po mome mišljenju, učinjeno da bi se zastrašio
18 jedan Rašković i da odustane od osnivanja stran... srpske stranke u Hrvatskoj i
19 on... i time bi za Hrvatsku vlast i, bio posao napola završen. A oni bi lako
20 posle izašli na kraj sa ovim sitnim ribama, da tako kažem. No, međutim, profesor
21 Rašković je, naprotiv, odlučio da ide u tom obračunu do kraja, jer nije samo u
22 pitanju njegova egzistencija. U pitanju je bila egzistencija i čitavog jednog
23 naroda i njegov ustavno-pravni položaj i nije bilo govora o tome da bi on... da
24 bi se on povukao.

25 P: Hvala Vam. Upotrebili ste, gospodine Popoviću, jednu reč: "Gospodin
26 Rašković je rešio da u tom obračunu ide do kraja." Možete li - citirao sam Vaše
27 reči i završio sam citat - možete li nam Vašim rečima objasniti šta to znači?
28 Šta je to konkretno radio Jovan Rašković do kraja?

29 O: Mi smo sazvali te inicijativne odbo... članove inicijativnog odbora.
30 Napisali smo nacrt statuta Srpske demokratske stranke i odlučili da ta stranka

1 bude autohtona stranka srpskog naroda u Hrvatskoj i da se uključimo u raspravu o
2 položaju, ustavnom položaju srpskog naroda u Hrvatskoj, koja je baš tada krenula
3 i koja nije ništa nagoveštavala dobro za srpski narod. I mi smo 17. februara
4 1990. godine od... organizovali osnivačku skupštinu u Kninu, na železničkoj
5 stanici, na trgu ispred železničke stanice.

6 Napominjem da smo mi sve te veće skupove održavali uglavnom na otvorenom
7 prostoru, zato što nismo imali ni uslova, ni..., naročito uslova bezbednosti, da
8 to održavamo negde u...u velikim hrvatskim gradovima, na primer u Zagrebu gde
9 nije dolazilo u obzir.

10 P: Hvala Vam. Kada je održana ta osnivačka skupština SDS-a?

11 O: Održana je 17. februara deve...1990. godine u, rekao sam.

12 P: Kada ste malopre rekli da je održana u Kninu na železničkoj stanici.
13 Knin je u odnosu na Šibenik mnogo manji grad. Zašto na primer nije bilo u
14 Šibeniku na železničkoj stanici ili u nekom drugom gradu na železničkoj stanici?

15 O: Bilo je, bilo je i takvih predloga i razmišljanja. Međutim, to je bilo
16 *de facto* nemoguće, jer nije se mogao naći do... nije se moglo naći dovoljno
17 ljudi koji bi pristali da uđu u te odbore inicijativne, jer je posto...postojao
18 takav strah, jer, da će se izgubiti posao, da će mu porodica imati
19 neprijatnosti, da će deca u školi biti maltretirana.

20 Dakle, vladao je jedan, jedan para...paranoidni, može se reći, strah, što
21 za nas koji smo već odavno ušli u taj vode, nije bilo baš prihvatljivo, ali
22 ljudi su znate ljudi. Ljudi se plaše za svoju egzistenciju i -

23 P: Hvala Vam. Na tom osnivačkom skupu 17. februara 1990. godine u Kninu,
24 da li je izabran neki organ stranke?

25 O: Da. Izab...izabran je Glavni odbor od 21, 21. člana.

26

27

28

29

30

1 P: Ko je izabran za predsjednika stranke?

2 O: Za...za...za predsjednika stranke izabran je profesor Jovan Rašković, a za sekretara,
3 generalnog sekretara kako se to zvalo, izabran sam ja, Branko Popović. Ja sam i...i vodio tu
4 skupštinu ka u ra... kao član radnog predsjedništva, predsjednik radnog predsjedništva i -

5 P: Šta je u to vreme bilo potrebno po zakonskoj normativi, po zakonskim uslovima da bi
6 jedna stranka postojala i normalno obavljala delatnost i da li ste Vi te uslove ispunjavali kao
7 Srpska demokratska stranka?

8 O: Da. Potrebno je bilo da ima, ovaj, određeni broj članova inicijativnog odbora, da se
9 prijavi, da se održi osnivačka skupština i da se izabiru organi - to je ovaj Glavni odbor
10 stranke i njen predsjednik - i da se, ovaj, to prijavi Ministarstvu za pravosuđe i opću upravu u
11 Zagrebu. To je... to s.. to je učinjeno. To sam ja kao generalni sekretar sve proveo i
12 registrovao stranku u Zagrebu.

13 P: Hvala Vam.

14 O: A onda je išao proces osnivanja dalje, odbora, jer to je bio...

15 P: Hvala.

16 O: ... Glavni odbor, a ...

17 P: Hvala Vam, hvala Vam. Dovoljno je. Molio bih da na monitoru pogledamo dokaz, *exhibit*
18 broj 138; to je rešenje o registraciji Srpske demokratske stranke u registar javnih organizacija
19 Republike Hrvatske.

20 Pokazaću Vam jedan dokument, gospodine Popoviću, da nam kažete samo da li Vi znate o čemu
21 se radi.

22 G. MILOVANČEVIĆ: Ako možemo da samo, ako je moguće samo ovo zaglavljje da uvećamo.

23 O: Da, da.

24 P: Odlično. Da li vidite ovaj dokument?

25 O: Da.

26 P: Samo sam levi gornji ugao da vidimo. Vrh ovog dokumenta, molim Vas.

27 O: Da, "Republički Sekreterijat".

28 P: Hoćete nam reći šta predstavlja ovo rešenje?

29 O: Ovo rešenje predstavlja, ovaj, odluku o upisu Srpske demokratske stranke u registar
30 političkih organizacija. To znači da od, da je stranka po zakonu legalizovana, mislim...

1 P: I registrovana?

2 O: ... i registrovana i da može dalje osnivati svoje, ovaj, odbore po
3 terenu, što smo mi nastavili.

4 P: Hvala, hvala. Ovaj tu dokument više nije potreban na monitoru. Hvala
5 Vam.

6 Kažete nakon osnivanja Glavnog odbora, 17. februara 1990. u Kninu došlo je
7 do registracije stranke i nakon toga ste nastavili sa organizovanjem odbora
8 stranke. Na kojim područjima ste Vi pokušavali da organizujete odbore stranke?

9 O: Pa, mi smo, mi smo uglavnom, ovaj, nastavili, ovaj, po Hrvatskoj u svim
10 mestima gde smo mogli i gde je postojao interes za osnivanje naše stranke. To je
11 bilo u... najpre smo po Dalmaciji išli, Lici, Baniji, Kordunu. To su sve
12 pokrajine, ove, u Hrvatskoj. Zatim smo posle prelazili u Slavoniju i...

13 P: Hvala Vam. Prekinuću Vas ovde, gospodine Popoviću. Stranka je osnovana
14 17. februara 1990., registrovana je u martu 1990., a kada su bili prvi
15 višestranački izbori u Hrvatskoj 1990.?

16 O: Prvi višestranački izbori u Hrvatskoj bili su u aprilu; prvi krug
17 izbora u aprilu 1990. i drugi krug u maju odmah iza toga, isto 1990. godine.

18 P: Hvala Vam, hvala Vam. Da li nam možete reći ko je pobedio na izborima i
19 kakav je bio rezultat Srpske demokratske stranke?

20 O: Na izborima je pobedila Tuđmanova Hrvatska demokratska zajednica, a
21 Srpska demokratska stranka iz Knina je imala pet zastupnika u Hrvatskom saboru,
22 dok je na lokalnom, na lokalnom nivou os...osvojila većinu u opštinama Knin,
23 Gračac, Donji Lapac, Obrovac, Srb...

24 P: Gospodine Popoviću, oprostite. Kada Vas prekinem...

25 O: ... Benkovac. Da.

26 P: Kada Vas prekinem, molim Vas, samo da ne nastavljate sa govorom da se
27 ne bismo prekidali, a ja ću se vratiti na ono pitanje na koje eventualno nisam
28 dobio odgovor. Oprostite.

29

30

1 Dakle, da li se može reći da je Srpska demokratska stranka osvojila većinu samo u svega
2 nekoliko opština na teritoriji Republike Hrvatske, tadašnje Republike Hrvatske?

3 O: Da. Osvojila je tada na teritoriji mislim šest tih opština, ali...

4 P: Hvala Vam. Dovoljno je, dovoljno je. Da li nam možete reći za koga je, imate li
5 podatak, za koga je većinski glasalo srpsko stanovništvo u Hrvatskoj?

6 O: Srpsko stanovništvo u Hrvatskoj većinom je glasalo za Savez komunista Hrvatske, SDP,
7 takozvana Rač...Račanovi, takozvani Račanovi komunisti. To je...

8 P: Hvala Vam.

9 O: ... To je... Mogu i da objasnim.

10 P: Hvala Vam, dovoljno je, dovoljno je. Hvala.

11 O: Trideset i tri mislim da su bila zastupnika u Saboru sa njegove, sa liste te stranke,
12 a naših je bilo pet zastupnika...

13 P: Hvala.

14 O: ... sa liste Srpske demokratske stranke.

15 P: Hvala Vam. Možete li nam reći sledeće, odgovorite na sledeće pitanje: kakva je bila
16 reakcija, da li je bilo reakcije hrvatskih vlasti, medija, javnosti na osnivanje Srpske
17 demokratske stranke i na organizovanje njenog rada?

18 O: Kako da nije. To je bilo jedno, vodila se jedna besomučna kampanja protiv nas.
19 Hrvatski mediji su stvarali jednu srbo-fobičnu atmosferu da bi nas diskreditovali, da bi
20 izazvali strah kod naroda i tako. Bilo je slučajeva, recimo, da je hrvatska televizija
21 mo...montažom na svakom našem skupu pronalazila neke pijane grupe. Ja ne znam. Ja nisam video
22 često puta te ljude, ali zumirala je stalno neke pijane grupe sa, sa nekim ššš...kapama srpskim
23 ili nekim amblemima i to je baš u mestima gde su Srbi pretežno bili u... antifašisti, recimo, u
24 prošlom ratu i bili partizani i tako dalje. Tako da nije tih četnika tamo nikada ni bilo, ali je
25 hrvatska televizija uvek pronalazila neke na tim skupovima, neke, navodno četničke grupe. To se
26 normalno odražavalo na naš život i...

27 P: Gospodine Popoviću. Mogu li Vas prekinuti, gospodine Popoviću. Vi kažete: "Pronalazila
28 je hrvatska štampa i televizija neke četničke grupe."
29 Gde je to pronalazila? O čemu govorite? Dakle, na kakvim to mestima je pronađena takva četnička
30 /nečujno/?

1 O: Pa, na tim našim skupštinama, u tom... Jer naše skupštine su bile jako posećene i tu
2 je bilo, pošto smo sve radili na otvorenom -

3 P: Oprostite, kažete "naše skupštine". Čije skupštine?

4 O: Skupštine Srpske demokratske stranke, koje su sve bile prijavljene. Skupovi su svi
5 bili prijavni i javni i svak' je mogao da dođe. E sad, gde su oni uvek pronalazili te grupe
6 pijane da bi hrvatskoj javnosti servirali sliku o nama, je l'. Ali ne samo to, nego su svi naši
7 aktivisti koji su učestvovali u tim, na tim skupštinama, bili satanizirani u svojim sredinama.
8 Tako da se događalo, recimo, da se slike sa tih skupština snime, uveličaju i stave na ulazna
9 vrata radnih organizacija u kojima su radili ti ljudi da bi javnost znala ko su oni i da se
10 protiv njih vodi kampanja.

11 P: Kažete, oprostite -

12 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Gospodine Milovančeviću, da li bih ja mogla da
13 postavim pitanje svjedoku? Vi ste rekli "naoko pijani ljudi koji izgledaju kao četnici". A kako
14 izgledaju četnici?

15 SVJEDOK: [simultani prijevod] Pa, oni imaju te karakteristične, ovaj, kape i imaju ove
16 ambleme na tim kapama. To su, to je grb iz doba Kraljevine Jugoslavije, mislim, koje je nosila
17 jugoslovenska vojska Kraljevine Jugoslavije. To su neki ljudi oblačili, nosili te kape i to. To
18 nije bilo, mislim, zabranjeno; nije inkriminisano. I oni bi, normalno, došli kao građani na te
19 skupove.

20 Mi nismo mogli vršiti, mi smo, naša redarska služba je vodila računa o redu i miru, ali
21 nije mogla zabraniti pojedincima da dolaze. A na kraju krajeva, proklamovano je sloboda zбора i
22 dogovora, nakon komunističke dugogodišnje vladavine i ljudi su to oslobođeni svih tabua, počeli
23 da nose te razne uniforme bivše...bivše vojske ili nekih drugih organizacija i to niko nije
24 mogao zabraniti, mislim.

25 Ali da se baš na televiziji zagrebačkoj, hrvatskoj, stalno o tome, stalno naša stranka
26 prikazuje kao neka primitivna organizacija, a ima jednoga najumnijeg čoveka i intelektualca
27 na čelu, koji je stalno gasio, možemo reći, gasio te, te vatre i nastojao da se ti incidenti ne
28 događaju. Sećam se dobro da je na svakom skupu bilo provokacija.

29

30

1 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala Vam. Časni sudija, da li imate još neko pitanje
2 vezano za ovu temu ili možemo nastaviti dalje?

3 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Iz onoga što je svjedok rekao
4 proizilaze dva pitanja: da li on kaže da četnici nosili uniforme i takođe da
5 kažem da sam mislila da je riječ, odnosno termin "četnik" pejorativan termin,
6 zar ne? I da li je to tačno?

7 SVJEDOK: Pa, u svakom... da, tačno je, jer... u pejorativnom, jer to su,
8 to nije bila kompletna uniforma. To bi bila samo eventualno neka kapa ili, a
9 nikako neka vojna formacija, pripadnik neke vojne formacije, što uopšte nije
10 bilo u to vreme '90-tih godina, nije postojalo nikakvih vojnih formacija. Bio je
11 mm... relativni mir još, u tom smislu. Nije bilo rata još.

12 SUTKINJA NOSWORTHY: [simultani prijevod] Hvala Vam.

13 G. MILOVANČEVIĆ:

14 P: Gospodine Popoviću, dakle, govorili ste o skupštinama ili sastancima
15 Srpske demokratske stranke u mestima u kojima ste održavali te sastanke i kažete
16 dolazilo je više ljudi, pa je hrvatska televizija pokazivala i izdvajala samo
17 nekolicinu koji su delovali kao četnici, sa kapama, sa kokardama. Delovali su
18 kao pijani.

19 Zašto to naglašavate? Šta hoćete time da nam kažete? Kakva je to slika za
20 Vas?

21 O: Smisao, smisao toga je bilo da se, da se mi kao vođe Srpske demokratske
22 stranke i naša organizacija satanizira i da se, ovaj, onemogućí dalji rad naš na
23 terenu.

24 P: Hvala Vam, dovoljno je. Kažete ljudi koji su dolazili, obični ljudi

25

26

27

28

29

30

1 koji su dolazili na, na primer sabor ili skupštinu takve stranke ili miting
2 stranke - ne znam koju reč da upotrebim - u određenom mestu imali bi
3 neprijatnosti. Bili bi snimljeni, pa bi njihova slika bila izneta na radnom
4 mestu. Zbog čega? Šta je to značilo?

5 O: Pa, to je značilo da...da radnici koji rade sa njim koji su bili isto
6 tako članovi tih hrvatskih stranaka, naročito HDZ-a, i da znaju koji su to ljudi
7 i da prema njima primenjuju represivne određene mere zabrane ulaska, izbacivanja
8 čak iz... zabrana ulaska u...u radnu organizaciju.

9 Meni je nagovešteno, meni je, recimo, konkretno nagovešteno. Direktor moje
10 banke posle tih, tih mojih aktivnosti rekao da HDZ, da je HDZ dolazila jedna
11 grupa radnika banke i da mu je rekla da se meni treba zabraniti rad, dolazak u
12 banku. Ja sam rekao da ja to ne mogu prihvatiti. On je rekao: "Pa dobro, imaš",
13 kaže, ovaj, "16 dana godišnjeg odmora. Mogao bi da odeš na odmor dok se to sm...
14 dok se to smiri." A nije bilo nikakvih izgleda da će se smiriti.

15 P: Hvala Vam. Kažete osnivačka skupština je bila polovinom februara,
16 stranka osnovana u martu, izbori u aprilu i maju, sve 1990. godine. Kada nam
17 govorite o ovakvom predstavljanju stranke u hrvatskim medijima, medijima
18 Republike Hrvatske, na televiziji i na drugim sredstvima...

19 O: ... u štampi.

20 P: ... i u štampi, u kom se to periodu vremena dešavalo?

21 O: To se, to se počelo odma', odma' događati; odma' čim smo mi počeli da
22 održavamo te skupove.

23 P: Možete li nam reći, gospodine Popoviću, da li je to uticalo na međusobne odnose ljudi
24 u Šibeniku na primer, u drugim mestima? Mislim na međunacionalne odnose, na međuljudske odnose.

25 O: Kako da nije uticalo. To je, to se, ja sam svedok i očevidac i sam sam iskusio šta je
26 proizvela ta propaganda...

27 P: Šta je proizvela?

28 O: Kakve deformacije u ljudskim dušama i u karakteru. Ja sam, na primer, bio isto kao i
29 ovi prijatelji, isto tako poznat i radio sam u banci i mogao sam mnoge usluge napraviti ljudima
30 i tako. Tako da sam imao kontakt sa ljudima i znao sam šta se događa.

1 Evo na primer, jedan slučaj ću navesti radi ilustracije o tome šta je sve
2 moguće da se dogodi sa ljudima. Ja sam svaki dan kupovao novine u jednom kiosku
3 na toj poljani u Šibeniku. I baš tih dana kada su se odvijale te aktivnosti
4 osnivanja stranaka, ja sam došao na kiosk i zatražio sam, obično sam kupovao
5 *Politiku*, *Nin* i te novine iz Beograda, pored ovih drugih novina. I ova
6 prodavačica novina koju sam ja dugo vremena poznavao i vodio sam je kod
7 profesora Raškovića jer je imala neke glavobolje pa me zamolila, kaže: "Šjor
8 Popoviću", šjor-gospodine, "da li bi bili tako ljubazni da me odvedete kod
9 profesora Raškovića. Imam strašnu glavobolju." Ja sam rekô: "Uveče kad šetamo ja
10 ću ga pitati i da li bi Vas mogao primiti." I on je rekao: "Dovedi je sutra
11 ujutro, ti. Dovedi je u bolnicu." I ja sam nju odveo. I ona mi je posle
12 neizmerno bila zahvalna. Kaže: "To Vam nikad neću zaboraviti. Znaš, nisam morala
13 da čekam." Valjda je bila, stidila se da ide kod psihijatra, pa je tražila ovaj
14 način da ode kod profesora Raškovića na pregled. On je to odmah obavio; sve u
15 redu - taj neurološki pregled. I ona je bila presrećna.

16 Da bi nekoliko dana iza toga kad sam došao da kupim novine, ona je rekla:
17 "Izvinite, ja Vam ne mogu više novine ostavljati." "Pa dobro, zašto?" Kaže: "Ne
18 dozvoljava mi moj ponos i moje dostojanstvo." Ja sam ostao stvarno bez reči,
19 šokiran. Nisam mogô da shvatim šta se to dogodilo. A tu sam 25 godina uzimao
20 novine. Pogledao sam tamo preko puta gde je sedela jedna grupa hadezeovaca
21 obično, u jednom kafiću. Oni su ti militantni hadezeovci i oni su gledali put
22 kioska. Verovatno su oni dali njoj nalog. Ali bez obzira na to, s obzirom na
23 dobročinstvo koje sam ja njoj učinio, nisam očekivao da će mi se tako
24 revanširati. Očekiv...

25 P: Hvala Vam. Hvala Vam.

26 O: Nisam očekivao ni zahvalnost, ali mislim, ovo je za mene bilo stvarno
27 šokantno.

28
29
30

1 P: Da li ste, da li ste imali, gospodine Popoviću, nekih neprijatnosti na
2 poslu?

3 O: O, kako da ne. Imao sam od samoga početka. Imao sam još i 1971. kad smo
4 osnivali *Prosvetu*, ali ovo je nastavak, mislim. Onda to je bilo prekinuto jer je
5 drug Tito intervenisao na 21. sednici u Karađorđevu i to je sprečeno. Al' ovaj
6 put nije imao ko da spreči.

7 I sada se stvari događaju, 1990. godine, da meni direktor, mene direktor
8 poziva i kaže: "Znaš, dolazili su neki i kažu da će ti zabraniti ulazak u
9 banku." Ja sam rekô: "N... ja to ne mogu da shvatim. Mislim, Vi bi trebali da me
10 zaštite." On kaže: "Ma ne. Najbolje bi bilo da ti odeš na godišnji odmor. Imaš
11 još 16 dana." Znači on je proverio već. "I da budeš tamo dok se ovo ne smiri."
12 Ali...

13 P: Možete li nam reći šta je bilo sa Vašim radnim mestom? Šta ste Vi tada
14 bili u tom trenutku kad Vam govori direktor i šta ste posle toga bili?

15 O: Ovde, ja sam bio šef pravne službe, da bi nakon izves... kad sam se vratio sa
16 godišnjeg odmora... Zapravo, ovde je bio razlog zašto sam ja otišao na godišnji odmor, što je u
17 Šibeniku pokrenuta inicijativa za potpisivanje peticije za naš progon iz grada. Za progon
18 profesora Raškovića, mene i Marka Dobrijevića koji smo bili članovi Glavnog odbora Srpske
19 demokratske stranke, sa sedištem u Š... sa stanom u Šibeniku.

20 P: Molim Vas, kažete: "Organizovano je potpisivanje peticije za Vaš progon, za progon vas
21 trojice iz Šibenika."

22 O: Jeste.

23 P: Ko je to organizovao?

24 O: Jeste. To je bilo, to je bilo, ovaj 22. i 23. avgusta 1990. godine, kad su na
25 centralnom trgu - tu gde smo mi šetali, grada Šibenika, ispred šibenskog kazališta - postavljeni
26 stolovi i sa parolama na tom kazalištu, je li, sa tekstom te peticije. Mislim da je to stvarno,
27 sadržaj te peticije je bio takav da, da je to stvarno za...

28 P: Možete li nam reći šta...

29 O: ... neverovati.

30 P: Šta je bila...

1 O: Smisao je bio da se nas... Gospodo, Raškoviću, Popoviću i Dobrijeviću,
2 nije nam /?vam/ mesto ovde među nama. Žao nam je što ste, što ste, ovaj, tu među
3 nama. Bili bi najsrećniji kada bi iščezli, tako baš, kada bi iščezli iz ove
4 sredine, jer je ničim niste zaslužili.

5 P: Možete li nam reći koliko...

6 O: I tako u tom stilu. I ta peticija je trajala dva dana. Svi su, građani
7 su dolazili tu i potpisivali te "knjige zla", kako smo ih mi nazivali i u... i
8 preko 20.000 građana je potpisalo tu peticiju i te su knjige predane šibenskom
9 županu na izvršenje, a to je značilo da od tog dana mi smo obeleženi kao
10 nepoželjni, *personae non gratae* u gradu Šibeniku i da može svak da nas pljuje,
11 progoni, na svakom mestu bez ikakve sankcije.

12 P: Hvala Vam.

13 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, mislim da bi bio momenat za pauzu.

14 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Da, tačno. Napravićemo pauzu i
15 nastaviti sa radom u petnaest do šest.

16 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prijevod] Molim ustanite.

17 ... Početak pauze u 17.15h

18 ... Sjednica nastavljena u 17.45h

19 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prijevod] Molim ustanite.

20 Izvolite sjesti.

21 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Gospodine Milovančeviću, možete
22 nastaviti.

23 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala, časni Sude.

24 P: Pre pauze, gospodine Popoviću, govorili ste o potpisivanju peticije u
25 gradu Šibeniku, da se trojici lidera Srpske demokratske stranke uskrati boravak
26 na teritoriji Šibenika. Da li Vam je poznato ko je organizator takve peticije?
27 Imate li o tome saznanja?

28 O: Časni Sude, organizator peticije za naš progon iz grada je srpsk...
29 Hrvatska demokratska zajednica i još neke hrvatske stranke koje su učestvovala,

30

1 ali uglavnom Hrvatska demokratska zajednica.

2 Oni su najpre organizovali progon Raškovića iz Šibenika, gde je on imao
3 kuću za odmor i rekli su da je on nepoželjan tu; iako je poznavao sve te meštane
4 tu i godinama, preko, čitavo vreme od posle rata je lečio sve te ljude, koliko
5 ja znam. I svi su ga poštovali i volili tamo. Odjedanput postao je *persona non*
6 *grata* i morao je da napusti tu svoju vikendicu koja je kasnije minirana. Tu je
7 on imao oko 2.000 stručnih knjiga iz psihijatrije i neurologije. To je sve
8 nestalo.

9 P: Hvala.

10 O: A zatim je u Šibeniku, ovaj, ista stvar. Posledice te peticije je bilo
11 da su ga sačekale njegove kolege ispred ulaza u...u bolnicu gde je on svako
12 jutro dolazio i rekli su: "Vi ste nepoželjni, jer Vi radite protiv hrvatske
13 države." On se samo okrenuo nazad i više se nije vraćao. Posle toga je, mislim
14 28. avgusta 192...1990. godine dobio otkaz, jer je bilo potpuno besmisleno da
15 više dolazi tu.

16 Njegove kolege starije koji su s njim živ... tu radile u toj šibenskoj
17 bolnici, gledali su sa strane kako bojovnici HDZ u belim mantilima sprečavaju
18 Raškovića da uđe u svoju ordinaciju, kliniku. Ništa nisu preduzeli. To je isto
19 njega pogodilo mnogo više, nego akt ovih mladih bojovnika.

20 P: Mogu li Vas ovde prekinuti, gospodine Popoviću. Da li je o toj
21 peticiji, da li su o toj peticiji izveštavala sredstva informisanja i koja?

22 O: O, sa velikim, sa velikim už...užitkom, da tako kažem. Sva sredstva
23 informisanja u Hrvatskoj su pisala o toj čudovišnoj peticiji kao o jednom
24 pozitivnom činu koji, po njihovom mišljenju, treba da...da se, ovaj, da odigra
25 jednu ulogu da Raškovića, eventualno, još onemogućí. Nisu uopšte razmišljali
26 kakve će efekte imati u međunarodnoj, recimo, javnosti, tako. Ili uopšte, nisu
27 računali o tome da će to i o njima stvoriti jednu ružnu sliku u javnosti. Nije
28 se o tome uopšte vodilo računa.

29 Vladao je jedan delirijum, strahoviti, u gradu, gdje su sve... Radio
30

1 Šibenik je čitavo vreme izveštavao o rezultatima peticije i pozivao građanstvo
2 da izađe, da se pridruži, tako da su čak iz drugih mesta iz okoline - Vodice,
3 Primošten, Drniš - dolazili autobusima ljudi da povećaju broj potpisnika
4 peticije.

5 A još sam saznao naknadno da je peticija potpisivana i u Splitu koji je
6 udaljen jedno 80 kilometara od Šibenika i da je na ribarnici u Splitu isto
7 organizovano potpisivanje. To mi je rekô jedan moj rođak koji je dolazio sa
8 Hvara i prošao je, pa je začudio se kad je vidio moje ime tamo na plakatu. I
9 pitao je šta je to. Kaže to je potpisivanje. Znači da je to bilo organizovano.
10 Da je HDZ i hrvatska vlast znala za to i da je ona, ustvari, organizovala to.

11 P: Kažete...

12 O: A to je već nakon što je HDZ pobedio na izborima.

13 P: Kažete to je kraj...

14 PREVODITELJICA: Molimo govornike da prave pauzu između pitanja i odgovora.

15 P: Izvinjavam se zbog ovog preklapanja. Kažete to je bilo krajem avgusta
16 1990. godine. I dali ste jedan Vaš utisak nisu vodili računa organizatori, dakle
17 peticije, kakve će to efekte napraviti. A da li je napravilo neke efekte na...na
18 međusobni odnos hrvatskog i srpskog stanovništva?

19 O: Kako da ne. Mi smo, ovaj, od tog momenta potpuno bili onemogućeni da
20 živimo u tom gradu. Ja sam, nisam mogô da izlazim iz stana, jer odma' bi me
21 sačekali ti bojovnici, hadezeovci, počeli bi vikati, nazivati nas četnicima. I
22 Jovan Rašković nije mogao uopšte da izađe, pa je molio mene da mu ja donesem
23 kiselu vodu, recimo. Nije smeo da izađe iz stana.

24 Nego bi samo čekali da dođu ovi momci koji treba da nas voze da idemo na
25 osnivačke skupštine. Kad bi trebali ići negde, dolazili bi momci sa automobilima
26 iz Knina i onda bi se on iz stana izvukao brzo da ga ovi ne bi saletili.

27 P: Oprostite, a je li se dešavalo da ga salete? Znae li nešto?

28

29

30

1 O: Kako da ne. On je hteo da mi izlazimo u šetnju bez obzira na tu agresiju koja se
2 odvijala, svakodnevnu; tu disperzivnu agresiju. Ja sam mu rekô: "Pa, znaš, opasno je." A on je
3 rekô svaki put kad izađe u šetnju, on kaže: "Hajde, izlazi. Idemo skupa." I ja sam bio svedok
4 kada su ti mladi ljudi išli na njega direktno da ga udare, a on je bio vrlo nestabilan na
5 nogama, jer je doživio neku saobraćajnu nesreću. I onda bi oni jurnuli na njega i ramenom ga
6 udarili. Ja sam onda intervenisao. Međutim, nije ni meni bilo lako da ga svaki put zaštitim. I
7 ja sam mu rekô: "Znaš, najbolje bi bilo da mi ne izlazimo uopšte." A šta? Jer....

8 P: Gospodine Popoviću, kažete: "Oni, ti mladi ljudi bi jurnuli na njega." Ko su bili ti
9 mladi ljudi?

10 O: Pa, to su bili članovi HDZ-a, verovatno, jer vidim da je sve bilo to organizovano:
11 u... bacanje na naše prozore zapaljivih nekih, onih koktela i šta ja znam kako da to nazovem,
12 bušenje guma na našim automobilima. Tako da nigde nismo mogli da idemo, mislim. Čim bi izašli iz
13 auta gume bi sve četiri bile probušene, za nama bi vikali. U radnim organizacijama niko s nama
14 nije hteo da govori. Ja sam posle te peticije došô ujutro u banku. Portir je pobegao od mene. Ja
15 sam rekô dobro jutro, on je pobegao. Posle, svi radnici koji su ulazili sagli /?/ bi glavu i
16 niko nije hteo da -

17 I posle toga, osam meseci niko sa mnom nije komunicirao. Ja sam sedeo, ništa nisam
18 radio. Oduzeli su mi arhivu i licencu za zastupanje u sudu, jer sam bio zastupnik banke i
19 jednostavno osam meseci sedeo sam i slušao njihovu muziku ovu...

20 P: Hvala Vam.

21 O: ... sa nekih kasetofona.

22 P: Dovoljno je.

23 O: To su namerno puštali da me iritiraju.

24 PREVODITELJICA: Molimo govornike da se ne preklapaju.

25 P: Molim Vas da pogledamo *exhibit* broj 880. To je primerak jedne strane zagrebačkog lista
26 *Vijesnik*, mislim da je zagrebački. Datum je 25. kolovoz, 25. avgust 1990. godine. Interesuje nas
27 2. strana.

28 Ovo je, dakle, izveštaj jednog dnevnog lista u Zagrebu o izvanrednom zasjedanju Sabora
29 Hrvatske u kome se kaže da je na tom zasjedanju o aktualnoj političkoj situaciji i nemirima u
30 nekim opštinama održan sastanak Sabora, skupštine Hrvatske.

1 Sada je pred nama taj članak. Molim Vas da uveličamo 3. red s leva na
2 desno, srednji.

3 PREVODITELJICA: Mikrofon, gospodine Milovančeviću, nije uključen.

4 G. MILOVANČEVIĆ: Nisam uključio mikrofon, oprostite.

5 Dakle, taj, taj srednji red. Pročitaću Vam jedan deo teksta, gospodine
6 Popoviću.

7 Na tom Saboru govorio je saborski zastupnik, dakle lice izabrano, poslanik
8 u Saboru Hrvatske, Ratko Ličina i on je između ostalog rekao: "Ovo što se i
9 dalje događa srpskom narodu u Šibeniku i Primoštenu, gdje se već dva dana
10 skupljaju potpisi kojima se traži izgon akademika Jovana Raškovića, Branka
11 Popovića i Marka Dobrijevića jest fašistički izgon kojim dirigira demokratsko
12 hrvatsko vrhovništvo. Hrvatska sredstva informiranja nečuveno i neviđeno su
13 podložna vlasti. Čak se s velikim zadovoljstvom piše o ovom događaju u hrvatskoj
14 štampi."

15 Da li je nakon ove sednice Sabora, da li je Vama poznato, došlo do promene
16 odnosa prema Vama, akademiku Raškoviću i gospodinu Dobrijeviću? Vidimo da je i
17 Sabor bio upoznat s ovim slučajem.

18 O: Ne. Ne. Hrvatska vlast ništa nije učinila da nas zaštiti od ove tiranije, te takozvane
19 disperzivne, u prvom redu disperzivne agresije hrvatskog pučanstva. Pored te svakodnevne
20 tiranije koja nas je pratila u svakodnevnom životu - od koje se nismo mogli zaštititi, jer ona
21 ne ubija, ali Vam od života pravi pakao, mislim, jer ne možete *de facto* raditi, ne daju Vam da
22 radite, ne daju Vam da izlazite, *de f...* ne znate šta da radite. Da li...

23 Ja sam iz inata ostao još osam meseci posle te peticije i hrabrio sam sam sebe, ali sam
24 video da nemam tu puno šansi da izdržim to, jer niko, niko s Vama ne govori, niko ne komunicira.
25 Jednostavno, nalazite se u jednom prostoru bez zvuka, moglo bi se tako reći.

26 P: Hvala Vam. Gospodine Popoviću, da li Vam je poznato da li se i drugim stanovnicima
27 Hrvatske, srpske nacionalnosti, u to vreme dešavalo da imaju neke probleme slične ili neke druge
28 vrste?

29 O: Kako da ne. Pa ta agresija je, mislim, najpre počela. Mogli bi reći
30

1 da ima tri vrste te agresije; tri nivoa.

2 Jedan nivo je takozvana instrumentalna agresija od strane Hrvatskog
3 sabora, jer nijedna, nijedan naš zahtev, srpski, nije mogao proći u tom
4 kro...kroatocentričnom Hrvatskom saboru. A dole, normalno, dalje hrva... u
5 institucijama hrvatske vlasti isto to se provodilo, počevši od policije do
6 prosvjete i tako dalje. Dakle, ta instrumentalna agresija ili presija Hrvatskog
7 sabora, zatim systemska ta... najpre smo izbačeni iz Ustava Hrvatske. To je ta
8 instrumentalna agresija.

9 Zatim systemska - od toga što nijedan naš zahtev nije mogao proći - i ova
10 disperzivna, dole na terenu, agresija, od koje nemate...nemate zaštite nikakve.
11 To je.

12 P: Hvala Vam. Hvala Vam. Predočiću Vam nastavak ovog teksta u zagrebačkom
13 Vjesniku koji izveštava o radu Sabora. O tome je govorio saborski zastupnik
14 Ličina, sa liste Srpske demokratske stranke. On kaže u ovoj trećoj koloni pod
15 naslovom "Kocka zamijenjena stubama", komentarišući Vaš progon iz Šibenika, kaže
16 ovako:

17 "Da to nije nimalo slučajno" nastavio je Ratko Ličina, "potvrđuje javno,
18 masovno i od vlasti organizirano potpisivanje zahtjeva za krivičnim gonjenjem
19 doktora Jovana Raškovića i doktora Milana Babića. U gradovima gdje Srbi
20 predstavljaju manjinu provodi se noćni teror stalnim telefonskim pozivima sa
21 prijetnjom životima, pa su mnoge porodice, žene i djeca napustile hrvatske
22 gradove i sklonile se na sigurnije mesto. Ovakav način rada i političkog
23 pritiska od strane hrvatskog vrhovništva doveo je do toga da niko nema miran
24 san."

25 Ovo je u Saboru, dakle u skupštini Hrvatske 25. avgusta ili dan ranije,
26 ovo su novine od 25. avgusta 1990., izgo...izgovorio saborski zastupnik za
27 javnom govornicom. I o ovome su izvestila sredstva informisanja. Da li je došlo
28 do neke promene ovakve situacije o kojoj Vi govorite, nabolje?

29 O: Ne. Baš naprotiv. Ta presija i ta agresija je nastavljena, prvenstveno,
30 prvenstveno protiv članova i funkcionera Srpske demokratske stranke.

1 Ja ću, mogu da navedem konkretno nekoliko drastičnih primera. Svi naši
2 predsednici odbora Srpske demokratske stranke po Hrvatskoj doživeli su takve
3 napade. Tako je u Zagrebu predsednik našeg odbora SDS-a, doktor Milan Vujnović,
4 napadnut, kao takav, napadnut u jednoj... u jednoj brijačnici gde ga je, neki
5 hadezeovci hteli su ga da zakolju sa ovim ... onim makazama. Međutim, on je kao
6 karatista on je uspeo da izbegne to, taj udar i da pobegne, da pobegne u zgradu
7 tu preko puta gde je stanovao i da preko krova izvede svoju porodicu - jer su
8 oni jurili za njim - i da izvede svoju porodicu. Pozvô je na mobilni svoje
9 prijatelje i da ga izvezu iz Zagreba i tako je uspeo da pobegne i više se nije
10 vraćao. Napustio je i stan i sve.

11 P: Hvala Vam. Prekinuću Vas ovde, gospodine...

12 O: Onda imamo slučaj...

13 PREVODITELJICA: Molimo govornike da prave pauze između pitanja i odgovora.

14 P: Da li, da li Vam... Vodimo računa, molim Vas, kad Vas prekinem, molim
15 Vas, zaustavite se, pa ako nešto ima što želite da kažete, možete mi skrenuti
16 pažnju. Samo da se ne preklapamo.

17 Da li Vam znači nešto ime gospodina Jovana Popića?

18 O: Da. Jovan Popić je bio predsednik odbora SDS-a u Rijeci. On je doktor
19 tehnoloških n... profesor tehnologije, doktor. On je bio isto tako uvažena
20 ličnost u samoj Rijeci. Njega su konstantno napadali u njegovoj kući, kamenjem
21 tukli, razbijali prozore. I on nije više tu mogao ostati. Otišao je, izbegao je
22 u Srbiju. To je se... to se sve događalo '90-tih godina.

23 P: Ko je to činio?

24 O: To su činili hadezeovci, verovatno, i pripadnici drugih. Teško je bilo
25 utvrditi kojoj stranci oni pripadaju. To su građani Hrvatske iz Vašeg okoliša.

26 P: Hvala.

27 O: Na radnom mestu gde stanujete, tu. To je ta HDZ funkcionisala svugde.
28 Ona je bila na svakom mestu gde treba da se radi za hrvatsku stvar.

29 P: Molim Vas, da li Vam znači nešto ime doktor Sandre Rašković.

30

1 O: Da. To je kćerka profesora Raškovića koja je isto psihijatar. Živela je
2 u Zagrebu. Na Rebru je radila kao neuropsihijatar. Ona je živela u Zagrebu sa
3 mužem koji je iz Šibenika rodom.

4 I ona, ona je isto doživela, isto fizički napad u...u...u parku tamo, kod,
5 ispred bolnice i da su je napali ovi hadezeovci iz njene bolnice. Skinuli su je
6 u sred - mislim da je bilo u decembru 1990. godine - skinuli su joj kaput,
7 bundu, izuli je bosu, nazivali je... psovali joj majku četničku. I ona je
8 morala, ona je otrčala kući, pokupila decu i pobjegla za Beograd.

9 P: Hvala Vam. Još jedan primer. Da li Vam znači nešto ime Miroslava
10 Mlinara?

11 O: Miroslav Mlinar je bio predsednik našeg odbora u Benkovcu kod Zadra. On
12 je... mislim da je to bio 19. maj, da 19. maj 1990. uoči skupštine naše,
13 osnivačke, u Zadru. Mi smo bili na nekoj osnivačkoj skupštini u Sloveniji, u
14 Novom Mestu, gde su nas pozvali radnici industrije *IMV*. To je industrija
15 automobilska u Novom Mestu u Sloveniji. Možda je čudno zašto baš u Sloveniji.

16 Zato što su radnici bili pretežno iz kninske, bosanske krajine i navodno
17 su čuli da će dobiti takozvane antičke otkaze, onako kolektivno, pa su pozvali
18 profesora Raškovića da dođe, da on kao čovek koji je popularan u Sloveniji i
19 veliki intelektualac, da ih na neki način zaštiti.

20 Skupština je održata u Novom Mestu u jednom hotelu u jednoj -

21 P: Mogu li Vas ovde prekinuti.

22 O: Da.

23 P: Bili ste u Sloveniji. A kakve to veze ima sa gospodinom Mlinarom za
24 koga sam Vas pitao?

25 O: Eh, tu je iz Zagreba došla, predstavnici zagrebačkog odbora su došli i
26 uoči skupštine, negde oko, trebalo je biti u 1 sat, oni su nam prišli i rekli su
27 da je izvršen atentat na Miroslava Mlinara. Ja s... mi smo bili zaprepašteni,

28

29

30

1 jer tog dana smo trebali da idemo na skupštinu posle podne u 5 sati u Zadar, a
2 trebamo da prođemo preko tog područja, a znali smo da je situacija uzavrela i da
3 su strasti porasle. I, naravno, nije bilo jednostavno ići na održ...održati
4 skupštinu u Zadru, jer je Benkovac tu u blizini. Stanovništvo je uznemireno -

5 P: Oprostite. Šta se dogodilo gospodinu Mlinaru?

6 O: Tu se dogodilo ono što se događalo i ranije, da je, da su se našli nož
7 i vrat u jednom. Ono što se događalo i 1941. Srbima u... masovno.

8 P: Šta to znači?

9 O: To je bila poruka ustvari. Način kako je to izvršeno, jer on je bio
10 predsednik odbora naše stranke. To je bila poruka nama...

11 P: Oprostite...

12 O: ... i to nama isto može dogoditi.

13 PREVODITELJICA: Molimo govornike da imaju na umu prevodiocce.

14 G. MILOVANČEVIĆ: Ja pokušavam da prekinem svedoka, pa zbog toga upadam u
15 reč. Oprostite, molim Vas, gospodo prevodioci.

16 P: Opet mi niste odgovorili direktno na pitanje. Vrlo kratko i precizno.

17 Dakle, šta se to desilo? Kako je to napadnut gospodin Mlinar?

18 O: On je, on je pod plaštom noći napadnut sa nožem. Uboden je u vrat.

19 Izvršeno je jedno, moglo bi se reći pokušaj ubistva klanjem.

20 P: Hvala, dovoljno je. Molim Vas da pogledamo na monitoru dokaz broj 87 -
21 Ne, pardon, 888; *exhibit* 888. Predočiću Vam, pre nego što se taj dokument pojavi
22 na monitoru, da je to jedan odsečak iz knjige profesora Raškovića "Luda zemlja",
23 objavljenog u Beogradu 1990. godine. Hteo bih da Vam predočim samo jedan deo
24 teksta.

25 Inače ova knjiga nosi oznaku *exhibit* 874, ali, 874, ali smo mi iz toga

26

27

28

29

30

1 posebno obeležili ovaj 878, ako sam dobro zapisao broj. Ako nisam, ja se
2 unapred, ja unapred molim za izvinjenje zbog moguće greške. Pre nego što se
3 pojavi tekst, da bismo dobili na vremenu, ja ću Vam pročitati šta to piše...

4 PREVODITELJICA: Mikrofon za gospodina M.../nečujno/. Gospodine
5 Milovančeviću, molim Vas uključite mikrofon.

6 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Molim Vas, ponovite pitanje.

7 G. MILOVANČEVIĆ:

8 P: Pre nego što, sada je ovo naslovna strana knjige "Luda zemlja". Da li
9 prepoznajete ovu knjigu, gospodine svedoče?

10 O: Kako da ne. To... i sâm sam, ovaj, učestvovao u skupljanju dokumenata
11 za... To je knjiga govora i dokumenata o osnivanju SDS-a i njegovih intervjua.

12 P: Na 141. strani ove knjige - to je inače izdvojen materijal koji se
13 odnosi baš na ovu knjigu - nalazi se tekst koji bi trebalo da nosi oznaku *exhibit*
14 888. Ja ću Vam sad pročitati taj deo teksta i zamoliću za Vas...Vaš komentar.
15 Dok se to ne pojavi na monitoru. Kaže profesor Rašković: "Ideologija stvara i
16 formira racionalni delirijum. On je zanesenjaštvo koje je dirigovano."

17 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Gospodine Milovančeviću, prevodioci
18 kažu da ne mogu da vide tekst na ekranu. Možete li, molim Vas da usporite i
19 možete li da nas uputite na stranicu 41. Dokument koji imamo na ekranu ima samo
20 dvije stranice, osim ako sledeća nije 41..

21 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude. Časni Sude, gospoda prevodioci su u pravu, a
22 vidim da i Vi imate problem, jer ja nisam dovoljno precizan. Upravo sam mislio
23 na ovu stranu koja ima oznaku gore 7454 na B/H/S-u. E, drugi pasus u levom
24 stupcu. Dakle, drugi pasus odozgo u ovom levom stupcu je uveden kao *exhibit* 888 i
25 sada ću gospodinu svedoku pročitati deo teksta.

26

27

28

29

30

1 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Prije nego što pročitate, koja je to
2 stranica u verziji na engleskom? Rekli ste nam da je to u verziji na B/H/S-u
3 7454, a koje su posljednje brojke u verziji na engleskom?

4 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, ova strana koja nosi oznaku 7454, je na
5 B/H/S-u i sa te strane ja sam samo ovaj pasus, drugi u levom stupcu, uveo kao
6 dokaz i, dakle, samo on mora da... bi trebalo da bude preveden. On je sad u
7 elektronskom sistemu. Uveden je kao dokaz. Ako nije prevedeno, onda je to moj
8 propust. Samo pro... da to utvrdimo, da li postoji prevod ovoga, ovog drugog
9 pasusa. Ako ne postoji, ja ću zamoliti svedoka da...da se kaže da li to piše na
10 ovoj strani, pa ću dostaviti prevod.

11 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Da li ste sigurni da nema prevoda za
12 ovaj dokument?

13 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, u ovom exhibitu 874 - to je roman, ovaj,
14 knjiga "Luda zemlja" - pri...preveden je samo jedan deo teksta sa ovog levog
15 stupca, i to pretposlednji deo teksta sa leve strane koji počinje rečima:
16 "Ustaški pokret je takođe racionalni delirijum." Dakle, to je pretposlednji
17 stupac u levom tekst...u... pretposlednji pasus u levom stupcu koji se nalazi
18 pred Vama. I njegov engleski prevod postoji. Ja sam u toku ispitivanja
19 iskoristio -

20 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala, gospodine Milovančeviću. Možete
21 da nastavite.

22 G. MILOVANČEVIĆ: /nečujno/ zbog ovoga što sam napravio ovoliku
23 komplikaciju, časni Sude, ali zamoliću gospodina svedoka da prati ovaj tekst.
24 Ako možemo ovaj drugi pasus sa leve strane da malo primi...primaknemo da bi
25 gospodine svedok mogao da pogleda.

26 P: Gospodin Rašković kaže: "Ideologija stvara i formira racionalni
27 delirijum. On je zanesenjaštvo koje je dirigovano. Tako je postojao racionalni
28 delirijum u ideologiji nacizma."

29 Preskačem dve rečenice, pa čitam dalje radi kratkoće.

30

1 "Ako je zadatak bio da se unište Jevreji i Slaveni, onda je ta delirantna
2 ideja morala dobiti racionalni vid da bi se sve to moglo ostvariti. Prvo,
3 trebalo je žrtve na jedan način postaviti i oduzeti im ljudske osobine i tako
4 stvoriti uvjete za njihovo uništenje."

5 Da li vidite ovaj tekst?

6 O: Vidim, vidim. Vidim.

7 P: Da li Vam se ovaj tekst čini aktuelnim u vreme kada je pisan i u vreme
8 o kome Vi govorite?

9 O: Da, vrlo aktuelan, jer je politika HDZ-a i Franje Tuđmana i njegovih
10 saradnika u...u sećanjima nas Srba izazivala asocijacije na 1941., na leto 1941.
11 kada su ustaše prišle izvršenju svojih planova koje skovali.

12 P: Hvala Vam, dovoljno je.

13 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Molim da Vas prekinem. Žao mi je što
14 sam pogrešno rekao, mislim da mi nemamo tu stranu, gospodine Milovančeviću.

15 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude -

16 G. WHITING: [simultani prijevod] Možda ja mogu da pomognem. Mislim da
17 nemamo prevod te stranice u sistemu elektronske sudnice, tako da postoji samo
18 B/H/S.

19 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala, gospodine Whiting. Možete
20 nastaviti, ali ćete nam dati u određenoj fazi i prevod, gospodine Milovančeviću.

21 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala Vam, časni Sude.

22 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] /nečujno/ Vama.

23 G. MILOVANČEVIĆ: Sada ću Vam predočiti jedan tekst ispod ovoga. Tu prevod
24
25
26
27
28
29
30

1 postoji. To je prevod u *exhibitu* 874, baš ove strane i ovog pasusa koji ću sada
2 pročitati.

3 "Ustaški pokret je takođe racionalni delirij...delirijum. Ustaše su još
4 1940. godine, kad su planirali uništavanje Srba, tačno napravile geografiju svih
5 jama na teritoriji NDH."

6 Zaustaviću se na ovome mestu. Hteo bih da Vas pitam nešto, gospodine
7 Popoviću. Vi ste rođeni 1939. godine. Da li Vam pominjanje "jama" nešto znači?

8 O: Da. To me podseća na događaje iz rata, jer sam ja kao dete još - od tri
9 godine recimo, imao sam - spavao po tim pećinama u kanjonu Krke, bežeći od, tada
10 nisam znao od čega bežim, ali moja majka je verovatno, koja je nas nosila, troje
11 braće, sklanjala od neke opasnosti. Znao sam zašto, zašto smo bežali, jer su nam
12 kuće bile zapaljane i nismo mogli da spavamo u ...

13 P: Hvala Vam.

14 O: ...kućama, al' spavali smo u tim pećinama. I tu, neposredno pored našeg
15 sela, jedno dva i po kilometra od našeg sela, nalazi se jedna liv... jedna takva
16 jama u koju su ustaše u leto, maj-juni mislim, 1941. godine, kamionima dovozili
17 Srbe koje su kupili tamo po Kninskoj krajini, po Lici, po Bosni, dovozili ih i
18 pod plaštom noći tu su postavljali straže oko te jame tako da ne može niko kao
19 prići.

20 Međutim, čobani koji su čuvali ovce u tom okolišu, oni su svedoci.
21 Svedoci ih videli. Oni su videli po mesečini kako se sa kamiona odvođe ljudi,
22 maljevima i sekirama ubijaju i bacaju u te jame. Neke su dovozili žive, pa ih
23 tako tu ubijali i bacali, a neke su dovozili u kamionima mrtve, priklane, i onda
24 bi ih tako kao leševe bacali u te jame. Moja strina koja je bila, ovaj, baš
25 čobanica - čuvala je ovce tamo u tom kraju - ona je meni pričala o tim jaucima
26 tih žrtava i to...tim stravičnim scenama. A ujedno je i prisustvovala jednoj
27 sceni kada bi, kada je čovek priklan, napola priklan, izvukao se iz te jame,
28 krenuo put slobode, put spasa negde, onako nasumice, ali ga je usput susreo

29
30

1 jedan hrvatski šumar, lugar koji je bio u službi šumarije te. I on je video o
2 čemu se radi i on je takvog čoveka uhvatio, sa puškom ga sproveo, sproveo do
3 tamo opštinskog mesta - Oklaj mislim da se zvao - i predao ga ustašama da ga
4 ponovo dotuku i bace u jame.

5 Moja strina je bila svedok kad je on prolazeći pored bunara na kome su oni
6 uzimali vodu, zavapio "Vode, vode!", a onda su neke hrvatske žene koje su,
7 Hrvatice, koje su tu stajale, rekle "Ne daj mu, tom četniku, vode. Goni ga." I
8 on je, on ga je odveo i taj čovek je ponovo bačen u... zaklan i bačen u jamu
9 ovaj put.

10 Bile su više vrsta tih jama. Neke su bile kao rud... napušteni rudnički
11 kopovi boksita u koje su bacali zaklane ljude, ali kako je bilo leto, pa su ti
12 leševi od raspadanja zaudarali, onda je lokalno stanovništvo protestvovalo kod
13 ustaških vlasti da se to ne radi.

14 Onda se neko setio, kaže: "Pa ima jedna jama koja je duboka", kaže, "tamo
15 gde se to neće osećati." "Pa", kaže, "gde je?" "Pa", kaže, "to je jama kad baciš
16 kamen on ima nekoliko spratova čuje se kako pada dole na neku..." Kaže: "Tu niko
17 neće izaći." I onda su pokupili te iz površinskog kopa rudnika, te leševe,
18 odneli ih tamo i ubuduće su bacali na hiljade ljudi tamo. A to je sve bilo,
19 mislim oko dva i po, tri kilometra od našeg sela. Čuli su se ti kamioni, ali *de*
20 *facto*, pošto niko nije mogao prići, jedino su ovi čobani svedoci.

21 A po... a bila je i srećna okolnost da smo mi bili u italijanskoj
22 okupacionoj zoni, jer rampa je bila poviše našeg sela. Mi smo bili u
23 italijanskoj okupacionoj zoni i to nas je spasilo. A ovi od Knina su dovoženi,
24 verovatno pohvatani. Nisu se uspjeli spasiti. A mi smo bili u prednosti što smo
25 bili u partizanskom pokretu, pa smo imali izviđače na drveću, koji su osmatrali
26 i slu... i gledali kada kamioni kreću, pa smo bežali odmah u kanjon Krke.

27 P: Hvala

28 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Oprostite. Mogu li da Vas prekinem? Već
29 negde pri početku Vašeg odgovora, gospodin Milovančević je rekao "Prestanite".

30

1 Molim Vas da ga saslušate i kada on kaže da stanete, da stanete.

2 A Vi gospodine Milovančeviću, molim Vas da kontrolirate svog svjedoka.

3 Ako branilac želi da kažete više, on će tražiti da Vi to objasnite, al'
4 kad kaže "Stanite." onda i stanite. Mi nemamo mnogo vremena. Nama je drago što
5 Vi nama ovo pričate, ali mi moramo da dobijemo određene činjenice ovdje koje se
6 odnose na ovaj predmet.

7 Izvolite, gospodine Milovančeviću.

8 G. MILOVANČEVIĆ: Hvala Vam.

9 P: Gospodine svedoče, da li znate nešto o osnivačkoj skupštini, da li ste
10 čuli za osnivačku skupštinu HDZ-a u dvorani *Vatroslav Lisinski*, u februaru
11 1990.?

12 O: Kako da ne. Čak je i Tuđman uputio poziv Jovanu Raškoviću, predsedniku
13 Srpske demokratske stranke, da dođe kao gost. Međutim, Jovan Rašković je to
14 odbio je s motivacijom da HDZ kao najveća hrvatska stranka zagovara hrvatski,
15 hrvatski, ovaj, etnocentrizam.

16 P: Hvala Vam, dovoljno je. Da li su Vam poznata programska načela HDZ-a?
17 Da li znate koje istorijske ličnosti Tuđman pominje u svome govoru? Gospodin
18 Tuđman, oprostite.

19 O: Kako da ne. To je, Hrvatska demokratska zajednica je baštinila, da tako
20 kažem, hrvatsku teoriju države i prava koja još datira iz doba druge polovine
21 19. veka...

22 P: Hvala Vam.

23 O: ... čiji su nosioci bili: otac domovine Ante Starčević, Kvaternik i don
24 Miho Pavlinović, koji su nas... koji su zagovarali još te teorije, rasne teorije
25 i teorije o državi i pravu, iz doba još srednjeg veka, iz feudalnog sistema, gde
26 je važno načelo "Čija zemlja, toga i vera". Taj religiozni princip je najpre
27 bio. Da bi u građanskom društvu krajem 19. stoleća, don Miho Pavlinović u tim
28 čuvenim hrvatskim razgovorima iz 1877. godine, na koje se Tuđman poziva,

29

30

1 zagovarao "Čija zemlja, toga i nacija". To znači da svaki građanin koji je rođen na teritoriji
2 Hrvatske je Hrvat, bez obzira na otom /sic/, na to, kako kaže don Miho Pavlinović, šta on...
3 kako se zvao i šta on o sebi mislio.

4 Znači on je rođen na teritoriji Hrvatske i on je Hrvat i zato je on di... postaje deo,
5 automatski, svojim rođenjem, postaje deo hrvatskog političkog, kako su oni govorili,
6 diplomatskog naroda, to jest konstitutivnog naroda.

7 P: Hvala Vam. Mislio sam da Vam...

8 O: Tu mesta nije bilo... Pardon.

9 P: Mislio sam da Vam naknadno postavim ovo pitanje, ali ste Vi ovim odgovorom moje
10 pitanje učinili suvišnim. Otac nacije, doktor Ante Starčević, je takođe jedan od programskih
11 stubova, po gospodinu Tuđmanu, HDZ-a. Kako se on povezuje sa tom teorijom ovog gospodina koga
12 ste prethodno pomenuli?

13 O: Pa, on je isto tako zastupao te rasne teorije. On i Kvaternik su razvijali tezu da...
14 o poreklu južnoslovenskih naroda i tvrdili su da su svi, navodno, i Srbi, pravoslavni Hrvati. A
15 čak za Slovence je tvrdio da su planinski, odnosno alpski Hrvati. Prema tome, tu nije bilo mesta
16 za Srbe kao konstitutivni narod, politički. To je, mislim, od vajkada bio problem.

17 Samo su Srbi, kada bi Hrvatska bila ugrožena i hrvatski narod, onda su hrvatske stranke
18 tražile podršku Srba i zauzvrat im nudili, u svojim proglasima, deklaracijama, nudili im
19 ravnopravnost. To je bilo i u slučaju sklapanja hrvatsko-ugarske nagodbe. Kad je trebalo pomoć
20 Sr...Hrvatima, jer su bili slabi u odnosu na svoje protivnike, onda su Srbi obavezno pomagali
21 hrvatsku stvar, ali...

22 P: Hvala.

23 O: ... ali zauzvrat su, eto,...

24 P: Hvala, dovoljno je.

25 O: ... dobili to što su dobili.

26 P: Šta gospodin Starčević kaže za Srbe?

27 O: A da je to nakot, nakot vjere. To je, kao životinje da smo. Da smo životinje, da smo
28 nedostojni kao ljudi i da jednostavno, ako se mi suprotstavimo hrvatskoj državnosti, postoje
29 samo formula: trećinu pobiti, treć...trećinu protjerati i trećinu pokrstiti. Analogija -

30 P: Hvala Vam. Dovoljno je. Molim Vas, da li imate objašnjenje kao čovek koji je

1 decenijama živeo u Šibeniku, tadašnjoj Republici Hrvatskoj, otkuda takve
2 programske osnove HDZ-a? Šta su one imale za cilj? Čemu je to služilo?

3 O: Pa, to se, to je jasno da je to služilo da se Srbima stavi do znanja da
4 oni, da nema mesta za njih u Hrvatskoj, jer da su oni remetilački faktor
5 hrvatske državnosti, kako je to govorio još Ante Starčević i Tuđman nastavio.
6 Jer, dokle god mi postojimo tamo, mi ćemo, normalno, kao politički narod,
7 tražiti svoja ustavna prava. A to je bila činjenica. Hrvatski sabor, pa eto i te
8 nesretne Socijalističke Republike Hrvatske, nas je tretirao potpuno ravnopravno
9 sa Hrvatima i kao konstitutivni narod. Da bi sad HDZ u svojim programskim
10 načelima potpuno isključio Srbe iz ustava i stavio nam do znanja šta nas čeka
11 ustvari ako mi ne budemo hteli to da prihvatimo. Mi smo, normalno, odbacili te
12 promene ustava koje su nam nudile ono što su nam nudili i 1941. i normalno da je
13 moralo doći do sukoba.

14 P: Hvala Vam. Predočiću Vam sada jedan deo teksta gospodina Raškovića iz
15 ove knjige "Luda zemlja". Pošto on nije priveden...preveden, ja ću zamoliti
16 poslu...poslužitelja da podeli po primerak Sudskom veću i kolegi tužiocu i Vama.
17 Ra...radi se o tekstu na poslednjoj strani o...ovog dokumenta.

18 Hteo bih da Vas pitam pre... Molim Vas, gospodine sve... Popoviću.
19 Gospodine Popoviću, oprostite. Vi ste opisali okolnosti u kojima se stvarala i u
20 kojima je delovala SDS. Kakvi su bili, vrlo kratko, politički ciljevi i odnos
21 gospodina Raškovića i rukovodstva stranke SDS prema političkoj situaciji u
22 Hrvatskoj i prema rešavanju problema koji su očigledno postojali u Hrvatskoj?
23 Možete li nam to kratko reći?

24 O: Rašković je bio spreman da pregovara. On je rek...govorio: "Bolje
25 jedan, bolje hiljadu godina pregovarati, nego jedan dan ratovati." I mi smo u
26 tom cilju formirali neke, neku našu delegaciju za pregovore sa Tuđmanom. A i on
27 je sam vodio neke razgovore.

28 Pa, s obzirom da je, ovaj, taj razgovor sniman, to je bio jedan razgovor

29
30

1 ovako, sa tim hrvatskim rukovodstvom, neformalan više, da bi se i videlo šta su, na šta su
2 Hrvati spremni u odnosu na naše zahteve. I tu su se vodili i razgovori obični, o svakodnevnom
3 životu i o porodici.

4 P: Oprostite.

5 O: Tuđ...

6 P: Oprostite. Dakle, govorite o razgovoru gospodina Raškovića sa kim?

7 O: Sa...sa Tuđmanom i predstavnicima HDZ. Bio je tamo, mislim, i Čičak, ovaj...

8 P: Šta je rezultat...oprostite.

9 O: ... ovaj što je bio u Helsinškom odboru.

10 P: Oprostite. Šta je rezultat tako vođenog razgovora? Kako se to okončalo? Vrlo kratko.

11 O: To se okončalo tako da su Hrvati, Letica, koji je bio savetnik Tuđmanov, objavio
12 fonogram, snimak tog razgovora bez znanja Raškovića, dakle, u kome se pričalo o svemu i svačemu
13 i, ovaj, da bi kompromitovalo profesora Raškovića kod hrvatskih Srba. Jer se tamo Rašković
14 izjavljuje da su njegova, njegov zet koji je oženio njegov ćerku da je Hrvat i da, eto, i
15 njegovi unuci su Hrvati, da mu je žena Hrvatica i da ne bi trebalo da bude to nikakva smetnja.

16 Međutim, oni su to objavili da bi udicu progutali ovi Srbi misleći da je ev...eventualno
17 on prodavao neke naše interese tu. A ustvari on je samo onako ljudski, ljudski izneo to kao,
18 eto, dokaz kako smo mi Srbi i Hrvati povezani rodbinski u... i kako svi mi imamo rodbinu među
19 pripadnicima druge nacije i kako sad ne bi trebalo ići na progon.

20 P: Hvala Vam.

21 O: Ali uzalud.

22 P: Hvala Vam. Na poslednjoj strani nalazi se prevod teksta. To dajem informaciju časnom
23 Sudu i poštovanom kolegi tužiocu. Prevod teksta sa 178. strane na B/H/S-u koji ću Vam predočiti
24 sada, gospodine Popoviću.

25 Ovde gospodin Rašković kaže:

26 "Zato je SDS", dakle Srpska demokratska stranka, "insistirala u prvom redu na slobodi kao
27 ontološkoj kategoriji, a ne na slobodi za određene grupe. Mi prihvatamo samo one slobode koje se
28 temelje na slobodama autonomnog, pojedinačnog ljudskog bića, na slobodama građanina.

29

30

1 No, tu smo se sudarili s etničkim autoritetom hrvatskog naroda koji proklamira
2 suverenitet hrvatskog naroda u suverenoj hrvatskoj državi."

3 Opomen... zamoliću Vas samo da ne listate tekst pošto se čuje u mikrofon,
4 pa smeta za...

5 O: Da, da. Izvinjavam....

6 P: ... za prenos. Molim Vas. Dakle, kaže gospodin Rašković:

7 "No, tu smo se sudarili s etničkim autoritetom hrvatskog naroda koji
8 proklamira suverenitet hrvatskog naroda u suverenoj hrvatskoj državi. Kada
9 kažemo da se ne slažemo s isključivim etničkim suverenitetom, to znači da se ne
10 slažemo s koncepcijom da grupni suveren dijeli slobode prema svom nahođenju, da
11 ih dozira drugima koji ne pripadaju tom etnosu, a to nije ništa drugo do
12 ograničeni suverenitet. Može se sada reći da smo imali državu dvojnog
13 suvereniteta, kao nasleđe ZAVNOH-a, ali upravo je tada srpski narod izgubio
14 jezik, pismo, institucije, sve što jedan narod može izgubiti. Zato insistiramo
15 na građanskom suverenitetu, a ne na nacionalnom. Uostalom, ima li dileme na
16 kakvom se suverenitetu ujedinjuje Evropa."

17 Da li ovaj tekst odražava, po Vašem poznavanju gospodina Raškovića,
18 njegova politička opredeljenja i političke stavove u vremenu u kome govorite?

19 O: Da. To je potpuno, ovaj, ugrađeno u program naše stranke i poznato je
20 da je on bio za slobodu svakog pojedinačnog. Mi smo se borili za slobodu svakog
21 građanina, bez obzira na njegovu pripadnost, bilo kakvu pripadnost: nacionalnu,
22 političku i tako dalje. Jer samo tako je moguće ostvariti ljudske slobode, a
23 nikako kroz grupni i neki drugi, ovaj, suverenitet, kako to se obično u
24
25
26
27
28
29
30

1 Hrvatskoj radilo.

2 P: Hvala Vam. Hvala Vam. Dovoljno je.

3 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, predlažem da se ovaj dokument uvede kao dokaz
4 Odbrane.

5 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Morate da nam date prevode i ovoga
6 dokumenta gospodine Milovančeviću. Inače, dokument se uvrštava u spis. Molim da
7 mu se odredi broj.

8 TAJNIK: [simultani prijevod] Časni Sude, ovo je dokazni predmet 937.

9 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala. To je pored onog, to je znači
10 dodatak na onaj odlomak koji ste ranije pročitali.

11 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Da li predlažete za uvrštavanje cijeli
12 ovaj primjerak koji ste podijelili ili samo jedan dio?

13 G. MILOVANČEVIĆ: Ja sam dao prevod. Na poslednjoj strani ovog dokumenta
14 nalazi se prevod ovog teksta na engleskom. Dakle, nalazi se ova strana 178 na
15 B/H/S-u, a na poslednjoj strani, to sam rekao. Mislim da Vam je promaklo. Teško
16 je možda i razumeti. Ja pratim sebe.

17 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala, gospodine Milovančeviću. Mi to
18 nismo vidjeli, barem ja nisam to vidio.

19 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] To je ustvari dio strane 178 koji je
20 zaokružen, je li tako?

21 G. MILOVANČEVIĆ: /prijevod engleskog transkripta: "Tačno, taj odlomak."
22 Časni Sude, hvala Vam. Hvala.

23 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Znači to želite da se predloži za
24 uvrštavanje?

25 G. MILOVANČEVIĆ: /nečujno/ i ovaj prevod na poslednjoj strani. To je sad
26 ovaj dokaz koji smo dobili. Ovaj broj se odnosi na taj dokument. Hvala Vam.

27

28

29

30

1 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala.

2 G. WHITING: [simultani prijevod] Radi jasnoće, zamolio bih da kažem
3 sljedeće: ovaj izvadak na B/H/S-u je već u spisu i to je dokazni predmet 874,
4 tako da je samo prevod dio ovog dokaznog predmeta.

5 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala, gospodine Whiting.

6 G. MILOVANČEVIĆ:

7 P: Vi ste boravili u Krajini do kog momenta, gospodine svedoče?

8 O: Ja sam boravio do 31. marta 1991. godine.

9 P: Šta se posle toga desilo sa Vama? Gde...

10 O: Ja sam otišao...

11 P: ...gde ste -

12 O: ... otišao sa suprugom u Beograd, gde je studirala moja ćerka, ovaj, i
13 tamo me zateklo, prekid železničkog saobraćaja. Vozovi su prestali da idu, od
14 Beograda preko Bosne ovamo, unskom prugom, takozvanom. I onda sam čuo šta se
15 dogodilo na Plitvicama, da je došlo do sukoba između specijalaca hrvatskog
16 MUP...min...MUP-a i naših ljudi tamo koji su verovatno čuvali te barikade.

17 I onda, normalno, više nisam mogao da se vratim, a bilo je riskantno. Išli
18 su samo avioni i ja sam rekao mojoj ženi da ona ode u... kući, jer ona je rođena
19 u Šibeniku i tako, profesor je. Računao sam da će ona lakše uspeti da izvuče
20 moju kćerku iz Zadra gde je studirala - druga ova - da je izvede pre nego što
21 joj se nešto dogodi. A ja se više nisam usuđivao dole vratiti. Nisam bio toliko
22 naivan jer bi sigurno sa mnom bilo svašta.

23 P: Hvala Vam. Dovoljno je.

24 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Da pitam, dok smo sada u ovoj pauzi:
25 da li ste tada bili još uvijek zajedno sa gospodinom Raškovićem?
26
27
28
29
30

1 SVJEDOK: Nešto... Pardon. Hoćete ponoviti? Nešto mi je. *Please*.

2 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Šta je sa Vašim kontaktima sa
3 gospodinom Raškovićem? Rekli ste na početku da ste bili u redovnom kontaktu sa
4 njim. Da li ste i u to vrijeme, da li je i on bio isto u Beogradu tada?

5 SVJEDOK: Da. I on je isto, ovaj, došao u Beograd jer nije, dobio je posao
6 u bolnici *Sveti Sava* gde je nastavio svoju praksu. I tako da je on radio kao
7 neuropsihijatar u toj bolnici sve do smrti. Povremeno smo samo, kad je bilo to
8 moguće, odlazili u Knin, dok je postojala mogućnost da se ode sa automobilima
9 ili...

10 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala. A šta je bilo sa položajem,
11 odnosno funkcijama koje ste vas dvojica imali u stranci? Da li je to završilo
12 31. marta 1991. ili prije toga ili kasnije?

13 SVJEDOK: N... te funkcije... Mi smo svi prognani, članovi Srpske
14 demokratske stranke, uglavnom funkcioneri. Svi smo se našli u... iz svih gradova
15 manje-više, našli smo se u Beogradu i tu smo održavali sa Raškovićem sastanke.
16 Pokušavalo se ustvari učiniti nešto za naš povratak.

17 Čak je Rašković jedanput sazvaio, ovaj - pred smrt to je bilo - sazvaio
18 jedan sastanak Glavnog odbora prognanih funkcionera Srpske demokratske stranke,
19 baš u toj svojoj, u kabinetu, u bolnici *Sveti Sava*, gde smo mi...

20 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Prognani otkuda? Oprostite.

21 SVJEDOK: /nečujno/ Hrvatske. Prognani, svi smo prognani iz hrvatskih
22 gradova uglavnom: Zagreba, Rijeke, Šibenika, Zadra i tako dalje. I mi smo tu kao
23 bili Glavni odbor SDS-a u izgnanstvu. Da.

24

25

26

27

28

29

30

1 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala. Možete nastaviti s odgovorom.

2 SVJEDOK: I tu je Rašković postavio pitanje našeg povratka u Hrvatsku da bi
3 mi mogli delovati kao politička stranka. Međutim, i tražio je da se mi
4 pojedinačno izjasnimo o tome da pristajemo da se vratimo u Hrvatsku.

5 I većina nas, njegovih prijatelja, stavili smo svoj potpis. Bili smo
6 spremni da se vratimo da bi učinili nešto da sprečimo izbijanje tih sukoba. U
7 tom smislu je Rašković predložio da se osnuje Srpski demokratski forum u jednom
8 mir...mirovno udruženje za mirovne inicijative u Pakracu. I to, 60 srpskih
9 intelektualaca se na njegovu inicijativu sastalo u zapadnoj Slavoniji, tamo u
10 Pakracu i tu je doneta odluka da se formira takozvani Srpski demokratski forum,
11 organizacija za mirovne inicijative, da bi se izbeglo, izbegao rat. Tu je, ovaj,
12 taj Srpski demokratski forum sada radi kao humanitarna organizacija za pomoć
13 izbeglicama. Dakle, i on je povremeno odlazio iz Beograda u Knin, sve do svoje
14 smrti, svakih možda jedno 15 dana.

15 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala Vam. Ono što sam ja želio da
16 saznam je da li je gospodin Rašković još uvijek bio na čelu stranke, na čelu
17 SDS-a? Možete li to da potvrdite? Da li sam Vas tu tačno shvatio?

18 SVJEDOK: Da. Čas...

19 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala, hvala.

20 SVJEDOK: Rašković je bio...

21 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala.

22 SVJEDOK: ... ostao predsjednik inicijalne SDS. Rašković je ostao
23 predsednik Srpske demokratske stranke koja je... inicijalne, koja je osnovana u
24 Kninu i ona je, on je zastupao tezu da samo ta stranka ustvari predstavlja
25 srpski narod u Hrvatskoj, jer je on zastupao tezu da je srpski narod jedinstveni
26 nacionalni korpus i da treba da predstavljamo, naša stranka, čitav taj...

27 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Mogu li da Vas zaustavim? To je više
28 nego što sam ja želio da znam. Znači, nije bilo nekog drugog vođe stranke? Znači
29 na čelu stranke je bio Rašković sve do smrti?

30

1 SVJEDOK: Da. Ali je, ako mogu...

2 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] Hvala Vam. To je u redu. A da pitam da
3 li ste Vi ostali generalni sekretar te iste stranke i nakon smrti, odnosno do
4 smrti gospodina Raškovića i nakon toga?

5 SVJEDOK: For...formalno, formalno niko me nije smenio. Međutim, od tada ja
6 uopšte nisam, posle njegove smrti, nisam više aktivan. Mislim, potpuno je
7 postalo besmisleno...

8 SUDAC HOEPFEL: [simultani prijevod] U redu, hvala Vam. Hvala. Izvolite Vi,
9 gospodine Milovančeviću.

10 G. MILOVANČEVIĆ:

11 P: Kada Vam je, da li Vam je porodica napuštala Šibenik i kada je to bilo,
12 ako jeste?

13 O: Da. Moja supruga i moja žena, one su krajem /sic/...

14 P: Oprostite.

15 O: ... krajem 1991...

16 P: Gospodine Popović, rekli ste...

17 PREVODITELJICA: Mikrofon. Mikrofon za Odbranu.

18 P: Rekli ste moja supruga i moja žena. Omašku ste učinili.

19 O: A, pardon. I moja sestra koja je isto tako živela u Šibeniku. One su
20 pod presijom tom koja je vladala u Šibeniku, tako, tu su bile te kristalne noći,
21 razbijanje srpskih radnji po Šibeniku. Baš jedna radnja je bila ispod moga
22 stana, dole, Elektronske industrije Niš, ovi, servis za popravku televizora. I
23 tu su hadezeovci došli, razbijali i pljačkali to, nosili tu robu. I onda je ona,
24 normalno, pod tim utiskom - to se sve odvijalo ispod moga stana dole - i ona i
25 moja sestra su odlučile da beže nekuda, je l'.

26 P: Molim Vas, gde i kada su pobile?

27 O: One su pobile tamo neposredno pred napuštanje vojske iz... odlaskom
28 vojske iz Šibenika. Jer odlaskom JNA, *de facto*, prestala je bilo kakva zaštita.
29 Iako ni onda, dok su oni bili dole blokirani u kasarnama, nije postojala nikakva
30 zaštita. Više su se oni branili nego mi, od tih napada i blokada. I ona je,

1 znači tu negde pred, krajem ovoga 8. meseca 1991. uzela nešto stvari i ona i
2 moja sestra su krenule za Beograd.

3 P: Kako su se spakovale? Koliko je stvari bilo?

4 O: Pa, nešto najnužnije su uzeli, ono. Ja sam rekô da ponese knjige,
5 rečnike, pošto je ona profesor engleskog jezika, rečnike, pisaću mašinu i šivaću
6 mašinu, je li. U izbeglištvu moraćemo od nečega da živimo. Tako da je nešto
7 minimalno ponela.

8 P: Da li ste se vraćali u Krajinu nakon tog avgusta 1991.? Mislim da bi
9 živeli tamo.

10 O: Ne, ne. Niko. Mislim, ja sam samo dolazio nekoliko puta u posetu mom
11 bolesnom ocu koji je imao 80 godina tamo. Živeo je dole na granici zaštitne zone
12 prema Šibeniku u...u Bogatiću tom. I obolio je i ja sam, mislim da je to bilo
13 ono uoči "Bljeska", otišô da ga obiđem. Bio sam mesec dana u Kninu. Boravio sam.

14 P: Hvala Vam. Dobro je.

15 O: Imô je *anginu pektoris*, mislim.

16 P: Oprostite. Pitao sam Vas da li ste se vraćali da živite u Šibeniku,
17 dakle, nakon 1991. Trebam li da shvatim ovaj Vaš odgovor da se više nikada niste
18 vratili dole?

19 O: Ne, nisam nikako. Još su mi poruke stizale. Pa, eto 1997. godine sam
20 dobio, putem jedne knjige koja je objavljena u Beogradu. Zove se "Duhovni
21 genocid", a izdavač je muzej srpske pravoslavne crkve u Beogradu, čiji je
22 direktor bio profesor Mile Usnić. Tu je jedna parola koja mi šalje poruke od
23 strane tih hrvatskih ekstremista. Dakle 1997., znači i još...

24 P: Hvala Vam. Razumeo sam Vas. Hvala Vam. Zamoliću poslužitelja da
25 podelimo po jedan primerak jednog dokumenta. On je u tekstu. Radi se o
26 fotografiji te poruke. Ispod fotografije nalazi se tekst na srpskom, jedna
27 rečenica na B/H/S-u, a ispod toga je engleski prevod.

28 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Gospodine Milovančeviću, molim Vas da
29
30

1 se suzdržite od toga da Vi svjedočite. Ako želite da pokažete dokument, onda nam
2 ga pokažite i dopustite svjedoku da o njemu govori. Nemojte nam Vi o njemu
3 govoriti.

4 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, mislim da me niste dobro razumeli zbog,
5 verovatno zbog moje nepreciznosti. Hteo sam da skrenem pažnju Sudskom veću da
6 je, dakle, ispod, da postoji prevod jedne rečenice ispod fotografije. Na to sam
7 hteo da Vas upozorim. Dakle, da Vi možete da identifikujete o čemu se radi. Samo
8 u tom smislu je bila moja napomena. A šta se nalazi na...na fotografiji, to ću
9 pitati svedoka.

10 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Sad više nema svrhe. Već ste nam rekli
11 šta je na fotografiji. To je ono što ja kažem. Zato kažem nemojte Vi svjedočiti,
12 već pustite svjedoka.

13 G. MILOVANČEVIĆ:

14 P: Gospodine svedoče, jeste li mi Vi doneli ovu fotografiju?

15 O: Da.

16 P: Šta piše na ovoj fotografiji?

17 O: Ovo je ulaz u zgradu vladličanskog dvora u Šibeniku u kojoj stoluje
18 vladika dalmatinski, vladika srpske pravoslavne crkve. Tu je svojevremeno
19 Rašković parkirao svoj automobil, jer nije imao garažu, pa je kroz ovu...
20 preko... kroz ovaj ulaz, ovom stazom uvezio svoj automobil.

21 To je, ovaj tekst glasi: "Živele...živile ustaše." To je ova dva slova "U"
22 sa krstovima između. A dole: "Ovde leži Jovo." To znači Jovo Rašković. A ovde
23 su se... Desno je "NDH", a u sredini su potpisane "ustaše iz banke". To su ove

24

25

26

27

28

29

30

1 moje, moje ustaše iz banke, iz moje banke.

2 Znači ovde se spominje Jovo Rašković koji ovde leži, navodno, a ovo što
3 su, potpisnici su ustaše iz moje banke. Dakle, poruka je nedvosmislena. I to je
4 ver... snimio jedan sveštenik koji je išao u posetu dole, jer oni su jedini
5 mogli da odu u Hrvatsku u ta mesta gde, iz kojih smo mi izbegli i da pribave
6 ovakav jedan dokaz.

7 P: Možete li nam reći samo, pre pauze, pre završetka radnog vremena, kada
8 je taj snimak napravljen? Imate li Vi informaciju?

9 O: Da. To je napravljeno 4. avgusta 1997. godine i objavljeno u knjizi
10 "Duhovni genocid".

11 P: Hvala Vam.

12 G. MILOVANČEVIĆ: Časni Sude, mislim da smo stigli do kraja radnog vremena.

13 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala Vam, gospodine Milovančeviću. Sud
14 završava s radom danas i nastavlja...

15 G. MILOVANČEVIĆ: /nečujno/ što Vas prekidam. Mogu li zamoliti da se ovaj
16 dokument uvede, samo da to ne zaboravimo u ponedjeljak? Oprostite, molim Vas, za
17 ovaj prekid u Vašem obraćanju. Samo da se uvede kao dokaz.

18 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Dokument se uvrštava u spis. Molim da
19 mu se odredi broj.

20 TAJNIK: [simultani prijevod] Časni Sude, ovo je dokazni predmet 938.

21 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Hvala.

22 G. MILOVANČEVIĆ: /nečujno/ sudija, oprostite još jednom.

23 SUDAC MOLOTO: [simultani prijevod] Nema problema.

24 Znači, Sud nastavlja s radom u 2 i 15 u ponedjeljak popodne.

25 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prijevod] Ustanite.

26

27

28

29

30

1 ... Sjednica završena u 19.05h.
2 Nastavak zakazan za ponedjeljak, 11.09.2006.
3 u 14.15h.
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

petak, 08.09.2006.

Predmet br. IT-95-11-T

Ovaj transkript je izrađen na osnovu zvaničnog zvučnog zapisa na jeziku regiona, načinjenog tokom sudskog postupka, poštujući *verbatim* pravilo (doslovan zapis, od riječi do riječi). Kako su na suđenju korišteni bosanski, hrvatski i srpski jezik (B/H/S), ovisno o izvornom govorniku odnosno prevodiocu, tako su sva tri jezika zastupljena i u transkriptu. Ukoliko se govornik na suđenju služio nekim drugim jezikom osim navedenih, zapisan je simultani prijevod prevodioca na B/H/S. Članom 33 Statuta Međunarodnog suda utvrđeno je da su radni jezici Međunarodnog suda engleski i francuski. U slučaju razlike između ovog transkripta i verzije na engleskom ili francuskom jeziku, verzija transkripta na radnom jeziku bit će mjerodavni dokument. Numeracija stranica transkripta je u potpunosti uskladena s transkriptom na engleskom jeziku.